

پرسش‌ها همراه با پاسخ تشریحی از کل کتاب جامعه‌شناسی ۳ پایه دوازدهم ادبیات و علوم انسانی (ویرایش ۱۴۰۱) تهیه و تنظیم: حمیدرحیمی سرگروه علوم اجتماعی استان اصفهان

سوالات درس اول جامعه‌شناسی ۳ پایه دوازدهم

- ۱- منظور از ذخیره دانشی چیست پاسخ: به کلیه آگاهی‌ها و تجربی‌ها که انسان به صورت فردی و اجتماعی به دست آورده است ذخیره دانشی می‌گویند.
- ۲- ابزاروشیوه‌های شناخت و ارتباط انسان با جهان اجتماعی چیست؟ حواس پنجگانه، زبان، تفکر و تعقل
- ۳- ذخیره دانشی چگونه طبقه‌بندی می‌شود؟ پاسخ: ذخیره دانشی به دو بخش تقسیم می‌شود ۱- دانش عمومی یا دانش و شناخت حاصل از زندگی ۲- دانش علمی
- ۴- دانش عمومی را تعریف کنید: پاسخ: دانش عمومی یا شناخت حاصل از زندگی به مجموعه‌ای از آگاهی‌هایی که در طول زندگی در تعامل با دیگران به دست می‌آید. مثلاً ممکن است فردی اعتقاد داشته باشد که مردم شهر یا روستایش مردمی خونگرم و مهربانی هستند و فرد دیگری از همان جامعه ممکن است چنین اعتقادی را نداشته باشد.
- ۵- اگر فردی شناخت و دانش عمومی یا حاصل از زندگی نداشته باشد با چه شرایطی روبه‌رو می‌شود؟ پاسخ: اگر فردی در زندگی خود شناخت حاصل از زندگی نسبت به پدیده‌های اطراف نداشته باشد مجبور است که خود تجربه کند و کسب تجربه با دشواری‌های زیادی او را روبه‌رو می‌سازد. با افزایش تدریجی و روبه‌رو شدن با پدیده‌های اجتماعی، ذخیره دانشی افراد افزایش پیدا میکند دانش عمومی گسترده‌ترین بخش ذخیره دانشجویی ما میباشد.
- ۶- منظور از دانش علمی چیست؟ پاسخ: مطالعه و اندیشه دقیق و عمیق در دانش عمومی که توسط متخصصین به دست می‌آید دانش علمی است
- ۷- دانش علمی چه آثار، نتایج و پیامدهایی در جامعه از خود به جای می‌گذارد؟ (تاثیر دانش علمی بر شناخت عمومی جامعه چیست؟) پاسخ: ۱- می‌تواند از شناخت عمومی دفاع کند ۲- شناخت علمی می‌تواند دانش عمومی را غنی‌تر و عمیق‌تر سازد ۳- با بروز مشکلات زندگی شکل می‌گیرد و رشد می‌کنند. (یعنی وقتی مشکلی در زندگی وجود داشته باشد و طرح مسئله شود محقق نسبت به آن فرضیه‌سازی می‌کند و به دنبال اثبات یا رد عوامل موثر بر آن پدیده برمی‌آید و موجب می‌شود که دانش رشد کند.)

۸- اگر در جامعه تعارضی بین دانش عمومی و دانش علمی به وجود آید چه روی میدهد؟ پاسخ: به دو صورت ممکن است که با این پدیده روبرو شوند ۱- بخشی از ذخیره دانشی به نفع بخشی دیگر از دستاوردهای خود دست بردارد. (دانش علمی به علت مخالفت دانش عمومی عقب نشینی کند مانند عقب نشینی گالیله از دیدگاه خود در دادگاه) ۲- ممکن است که ایده های جدیدی به وجود آید و دانش علمی گسترش یابد و وارد ذخیره دانشی بشر شود.

۹- یادگیری دانش عمومی از کدام مرحله زندگی انسان شروع میشود و تا چه زمانی ادامه می یابد؟ پاسخ: یادگیری انسان از دوره جنینی (در ماه های پایانی دوره جنینی) شروع می شود و تا زمان مرگ می تواند ادامه داشته باشد

۱۰- دانش علمی از چه ویژگی هایی برخوردار است؟ پاسخ ۱- دانش علمی دقیق، جزئی و عمیق است ۲- دانش علمی روشمند و هدفمند است ۳- دانش علمی توسط متخصصین به دست می آید

۱۱- تعدادی از مسائل و مشکلات زندگی اجتماعی انسان ها که می تواند اسباب تحقیقات و دانش علمی را فراهم کند و دانش علمی را گسترش دهد را نام ببرید. پاسخ: مسائلی مانند نا امنی، اعتیاد، آلودگی هوا، بحران آب ترافیک، بیکاری، فقر، نابرابری، قانون گریزی، بحران هویت، بحران اخلاقی بحران آگاهی می تواند از این موارد باشد

۱۲- جهان های اجتماعی مختلف بر اساس هویت فرهنگی خود چه نوع تعاریفی از دانش علمی ارائه می کنند؟ پاسخ: جهان متجدد بر اساس هویت دنیوی خود فقط علم تجربی را دانش علمی می دانند در حالی که در جهان معنوی علوم عقلانی و وحیانی نیز جز دانش علمی محسوب می شود.

۱۳- اگر رویکرد صرفاً حسی و تجربی جهان متجدد وارد جوامعی شود که به علوم عقلانی و وحیانی اعتقاد دارند چه روی می دهد؟ پاسخ: در این صورت موجب به وجود آمدن تعارضات می شود ارتباط دوسویه دانش عمومی و دانش علمی قطع می شود دانش علمی از رشد و رونق لازم باز می ماند و توان لازم برای حل مسائل و مشکلات دانش آموزی را از دست میدهد

۱۴- برای اینکه نظام علمی کشور ما هم سو با هویت فرهنگی ما پاسخگوی مسایل و مشکلات جامعه خودمان باشد و از سوی دیگر در گشودن مرزهای دانش علمی به روی جهانیان مشارکت داشته باشد چه پیشنهاداتی دارید؟ پاسخ پیشنهاد می کنیم که برای انجام دانش علمی علاوه بر روش های حسی و تجربی از روش های وحیانی عقلانی و شهودی و خرد ورزانه نیز استفاده شود چون برخی از پدیده های اجتماعی جامعه ایران به گونه ای هستند که نمی توانیم صرفاً آنها را از طریق مشاهده و ثبت رفتار بررسی کنیم.

۱۵- آیا کنش های روزمره ما نیازمند آگاهی است؟ پاسخ: بله رفتارهای روزمره ای همانند راه رفتن و غذا خوردن، تلفن زدن نیز نیازمند آگاهی و دانشی خاص است.

۱۶- برای اینکه نظام علمی کشور ماهمسوباهویت فرهنگی ما پاسخگوی مشکلات جامعه باشد و درگشودن مرزهای علمی به روی جهانیان مشارکت داشته باشد چه پیشنهاداتی دارید؟ پاسخ: به پژوهش هایی با موضوعات بومی و منطقه ای اهمیت بیشتری داده شود. در مراحل انجام پژوهش های علمی به رویکردهای شناخت عمومی جامعه ایران و فرهنگ ایرانی - اسلامی توجه بیشتری صورت گیرد.

۱۷- درباره رابطه دانش عمومی و دانش علمی چه دیدگاهی وجود دارد؟ پاسخ: ۱- دانش علمی فقط تجربی و حسی است و تنها دانش معتبر است و نباید دانش عمومی وارد حیطه دانش علمی شود. ۲- همه دانش ها، دانش حاصل از زندگی هستند. پایه و اساس هرگونه دانشی دانش عمومی است. و مرزی بین دانش علمی و عمومی وجود ندارد. ۳- دانش عمومی بی اعتبار نیست. دانش علمی ریشه در دانش عمومی دارد. این دو شناخت متقابل هستند. دانش علمی شامل موارد فراتجربی مانند دانش های عقلانی و وحیانی نیز می شوند.

سوالات درس دوم جامعه شناسی ۳ همراه با پاسخ تشریحی

۱- علوم اجتماعی را تعریف کنید پاسخ: مجموع دانش هایی که اجتماعات انسانی را از نظر اثرگذاری و اثرپذیری بر کنش ها و زندگی اجتماعی به صورت علمی مطالعه می کند.
تعریف دیگر علوم اجتماعی عبارت است از: مجموعه دانش هایی که پدیده های اجتماعی را به صورت علمی مورد مطالعه قرار می دهد.

۳- موضوع مطالعه علوم انسانی، علوم اجتماعی، علوم طبیعی چیست؟ پاسخ: در علوم طبیعی، بررسی پدیده های طبیعی که مستقل از اراده انسان ها است. در علوم انسانی، بررسی کنش های انسانی و پیامدهای آن است. در علوم اجتماعی، کنش های اجتماعی و پیامدهای آن است.

۴- رابطه علوم اجتماعی با علوم انسانی چگونه است؟ علوم انسانی کلیه کنش های آگاهانه و ارادی انسان را در بر می گیرد ولی علوم اجتماعی فقط شامل کنش های اجتماعی انسان است. پس علوم اجتماعی زیرمجموعه علوم انسانی قرار می گیرد.

۵- برای هر یک از علوم طبیعی، علوم انسانی، علوم اجتماعی مثال بزنید. پاسخ: علوم طبیعی: فیزیک، شیمی، ریاضی، زیست شناسی، زمین شناسی، جغرافیای طبیعی. علوم انسانی: اخلاق، روان شناسی، هنر، الهیات، عرفان علوم اجتماعی: جامعه شناسی، مردم شناسی، حقوق، تاریخ، جغرافیای انسانی، اقتصاد، سیاست

۶- فواید علوم طبیعی را نام ببرید پاسخ ۱- شناخت قوانین طبیعت، پیش بینی و پیشگیری حوادث طبیعی ۲- تسلط بر طبیعت ۳- رهاسازی انسان از محدودیت های طبیعت

۷- فواید علوم انسانی و علوم اجتماعی را بنویسید. پاسخ: ۱- شناخت و فهم معانی کنش های انسان و پیامدهایش ۲- شناسایی عوامل موثر بر کنش های انسان ۳- پیش بینی کنش های انسان و پیامدهای

کنش ها جهت پیشگیری ۴- نقد کنش های ناپسند انسان ها ۵- رها سازی انسان ها از کنش های ناپسند ۶- آموزش شیوه های صحیح استفاده از علوم طبیعی و ابزاری

۷- فواید علوم اجتماعی را بنویسید پاسخ: ۱- شناخت پدیده های اجتماعی ۲- پیش بینی آثار و پیامدهای پدیده های اجتماعی ۳- کشف نظم و قواعد جهان اجتماعی و جلوگیری از آسیب های احتمالی ۴- فراهم ساختن زمینه فهم متقابل انسان ها و جوامع مختلف و افزایش همدلی و همراهی ۵- ایجاد ظرفیت داوری درباره ارزش ها و هنجارهای اجتماعی و نقد و اصلاح آنها ۶- ایجاد ظرفیت داوری درباره علوم طبیعی و فناوری ها

۸- چرا علوم اجتماعی از علوم طبیعی از اهمیت بیشتری برخوردار است؟ پاسخ: زیرا علوم اجتماعی درباره فرصت ها و محدودیت های فناوری آگاهی و داوری می کند و به آنها کمک می کند که از طبیعت و علوم طبیعی به شیوه صحیح استفاده کنند.

۹- علم جامعه شناسی را تعریف کنید پاسخ: ۱- جامعه شناسی علم شناخت کنش های اجتماعی است. ۲- جامعه شناسی علم شناخت ساختار اجتماعی است.

۱۰- انواع جامعه شناسی را توضیح دهید پاسخ: ۱- جامعه شناسی خرد، مطالعه کنش های اجتماعی و سایر پدیده های خرد مانند مطالعه نقش ها، هنجارها، نمادها، مد گرایی و مطالعه گروه های کوچک مثل گروه های شغلی ۲- جامعه شناسی کلان، مطالعه ساختار اجتماعی و سایر پدیده های کلان است. مانند مطالعه نهادهای اجتماعی و اثراتی که این نهادها بر یکدیگر دارند می توانید مثالی در این خصوص مطرح کنیم مانند تاثیراتی که نهاد آموزش بر نهاد اقتصاد و متقابلاً اقتصاد بر آموزش می گذارد.

۱۱- بر چه اساسی جامعه شناسی به حوزه ها و رویکردهای متفاوتی تقسیم شد پاسخ: بر اساس دوری و نزدیکی به علوم طبیعی (یعنی تا چه حدودی از روش های حسی و تجربی استفاده می کنند)

۱۲- علوم اجتماعی دارای چه شاخه های تخصصی می باشد؟ پاسخ: تاریخ: کنش های انسان در گذشته را مورد مطالعه قرار می دهد. اقتصاد: از کنش های مادی انسان و چگونگی استفاده از منابع و انتخاب ها ی انسان سخن می گوید. علم زبان شناسی: از مطالعه و بررسی زبان و چگونگی برقراری ارتباط بین انسان ها سخن می گوید. علم جمعیت شناسی: از حرکات جمعیت مانند افزایش یا کاهش جمعیت یا مهاجرت سخن می گوید. علم حقوق: از قواعد، مقررات و انتظارات متقابل بین انسان ها سخن می گوید. علم جغرافیای انسانی: از رابطه متقابل انسان با طبیعت صحبت می کند. علم مردم شناسی: از آداب و رسوم، سنت ها و روابط بین اقوام و گروه ها صحبت می کند. علم باستان شناسی: از بررسی آثار و ابزارها جا مانده از انسان ها در کنش ها و تعامل های گذشته صحبت می کند. علم سیاست: از قدرت و چگونگی ارتباط قدرت با سایر پدیده های اجتماعی صحبت می کند. علم مدیریت: از چگونگی بهره برداری از منابع و نیروی انسانی صحبت می کند...

۱۳- در کشور ما بسیاری از مدیران ارشد که برنامه‌ریزی برای کشور از وظایف آنهاست فارغ التحصیل و دانش آموخته علوم انسانی نیستند این موضوع چه پیامدها و آثاری برای جامعه ما دارد؟ پاسخ: این پدیده موجب می‌شود که برنامه‌ریزان ارشد ما از پدیده کنش‌های اجتماعی و انسانی آگاهی لازم رانداشته باشند و در تصمیمات خود دچار خطاهای بزرگی شوند.

۱۴- این پدیده که امروزه فناوری بر زندگی بشر سیطره یافته است و به جای اینکه انسان توسعه فناوری را هدایت و راهبری کند فناوری زندگی انسان‌ها را کنترل میکند چه پیامدها و نتایجی برای جامعه دارد؟ پاسخ: در این صورت موجب می‌شود که خلاقیت‌ها در جامعه کم شود و افراد نتوانند برای پیشرفت جامعه نوآوری‌های داشته باشند و تفکر واگرا در جامعه به وجود نمی‌آید و همه به نوعی تحت سیطره فناوری قرار می‌گیرند. و سبک زندگی انسانها ماشینی می‌شود.

۱۵- بین رشته‌های علوم اجتماعی کدام رشته از آینده شغلی بهتری می‌تواند برخوردار باشد؟ پاسخ: در حال حاضر به نظر می‌رسد که رشته روانشناسی اجتماعی و رشته حقوق بیشتر از سایر رشته‌ها نزد جوانان از اعتبار بیشتری برخوردار است.

۱۶- آیا ملاک دیگری غیر از آینده شغلی برای مقایسه رشته‌های علمی وجود دارد؟ پاسخ: بله می‌توانیم به جز آینده شغلی به پدیده‌هایی مانند آرامش روحی روانی، میزان ارتباط اجتماعی افراد با جامعه، اعتماد به نفس و حس خود شکوفایی که می‌تواند به یک فرد بدهد توجه کنیم.

۱۷- چرا پیش بینی و بررسی پدیده‌ها در علوم اجتماعی پیچیده تر و سخت تر از علوم طبیعی است؟ پاسخ: به سبب آگاهانه و ارادی بودن کنش‌ها و سایر پدیده‌های اجتماعی و تنوع آنها

۱۸- شناخت قواعد زندگی چه تأثیراتی در فعالیت‌های اجتماعی و زندگی ما دارد؟ پاسخ: شناخت قواعد زندگی موجب می‌شود که ما بتوانیم از فرصت‌های پدیده‌های اجتماعی برخوردار شویم و از آسیب‌های احتمالی که در زندگی ممکن است به وجود آید در امان باشیم

۱۹- علوم اجتماعی و علوم طبیعی به جز تفاوت در روش‌های جمع‌آوری اطلاعات و تحلیل آنها چه تفاوت‌های دیگری می‌توانند با یکدیگر داشته باشند؟ پاسخ: علوم اجتماعی دارای ظرفیت داوری ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی و همچنین نقد و اصلاح ارزش‌ها و هنجارها است و فرصت موضع‌گیری مناسب را برای دانشمندان فراهم می‌کند.

۲۰- ظرفیت داوری در علوم اجتماعی چگونه است؟ پاسخ: ۱- علوم اجتماعی ظرفیت داوری درباره ارزش‌ها و هنجارهای اجتماعی همچنین نقد و اصلاح آنها را دارند ۲- علوم اجتماعی ظرفیت داوری درباره علوم طبیعی و فناوری حاصل از آن را هم دارند.

۲۱- فلسفه و متافیزیک جزء کدام دسته از علوم قرار دارند؟ پاسخ: فلسفه قواعد هستی شناسانه (قانون علیت بودن پدیده ها) را مطرح می کند. بنابراین فلسفه خود دانش مستقلی است.

۲۱- منظور از دانش های ابزاری چیست؟ پاسخ: علوم طبیعی و فناوری حاصل از آنها ابزار تسلط انسان بر طبیعت و رهاسازی او از محدودیت های طبیعی هستند بنابراین به این علوم طبیعی و فناوری های حاصل از آن دانش های ابزاری می گویند.

۲۲- چرا علوم انسانی را علوم تفهیمی می نامند؟ پاسخ: به دلیل این که به فهم معانی کنش های انسان ها می پردازند.

۲۳- چرا علوم انسانی را علوم انتقادی می نامند؟ پاسخ: به دلیل این که به انتقاد از کنش های ناپسند آدمیان می پردازند.

پرسش های درس سوم از کتاب جامعه شناسی ۳ همراه با پاسخ

۱- چرا ما بی نظمی را بیشتر می بینیم و نظم را کمتر مشاهده می کنیم؟ پاسخ: زیرا معمولاً ما به نظم عادت کرده ایم نه به بی نظمی

۲- منظور از آشنایی زدایی در جامعه شناسی چیست؟ پاسخ: یعنی از دید یک فرد غریبه به موضوعات آشنا و روزمره اطراف خود نگاه کنیم و به عبارتی دیگر گذر از خود میان بینی یعنی از دریچه عینک دیگران به جهان نگاه کنیم و با رویکرد دیگران با جهان روبرو شویم. مثلاً ممکن است اسباب بازیهای یک کودک که در اتاق از نظر ما به هم ریخته است از نظر خود او دارای یک نظم و هماهنگی باشد و از نظر ما بی نظمی وجود دارد در حالی که از نظر او کاملاً نظم وجود دارد.

۳- آیا می توانید نمونه هایی از نظم های پنهان زندگی خود و دیگران را مثال بزنید پاسخ: ولی بسیاری از فعالیت های روزمره ما دارای ویژگی های منظمی است که به طور معمول به آنها توجه نمی کنیم. مثلاً تغذیه، رژیم غذایی، سبک خوابیدن، زمان و مکان خواب، نوع پوشش، سبک آشپزی این ها از جمله مواردی هستند که دارای نظم های پنهان هستند. راه رفتن معمولی ما یا صدای اذان هر کدام از اینها دارای قواعدی است که البته به علت تکرار و روزمره بودن معمولاً از نظر ما دور مانده است. در آشپزی ترتیب وارد کردن مواد خوراکی و میزان ترکیب آنها کمی به هم بخورد، مزه، رنگ، طعم و بوی مورد نظر آشپز حاصل نمی شود. پس آشپزی و رژیم های غذایی ما نیز دارای منظمی است ولی از نظرها پنهان مانده است

۴- منظور از نظم اجتماعی و بی نظمی چیست؟ و چگونه برقرار می شود؟ پاسخ: قرار گرفتن پدیده های اجتماعی در جای خود طبق قواعد اجتماعی پذیرفته شده جامعه نظم اجتماعی است. خروج از انتظارات و قواعد اجتماعی پذیرفته شده جامعه موجب بی نظمی است. نظم اجتماعی در نتیجه قواعدی برقرار می شود که ما انسانها برای باهم زندگی کردن پذیرفته ایم.

۵- نظم اجتماعی چه اثرات و نتایجی در جامعه دارد؟ پاسخ: ۱- پیش بینی رفتار دیگران ۲- فراهم ساختن امکان همکاری با دیگران یعنی مشارکت اجتماعی. ۳- شناخت توقعات و انتظارات دیگران

۶- چرا اغلب ما می دانیم که باید از راننده تاکسی، پلیس، پزشک و همسایه انتظار چه رفتاری را داشته باشیم؟ پاسخ: چون بر اساس نظم اجتماعی که آن را مشاهده می کنیم می توانیم این پیش بینی را داشته باشیم.

۸- شما وضعیت قانون گرایی و قانون گریزی در جامعه ایران را چگونه ارزیابی می کنید؟ پاسخ: متأسفانه به دلایل مختلف در ایران قانون گرایی در جایگاه مناسبی قرار ندارد. می توانیم دلایل گوناگونی را برای قانون گریزی در جامعه ایران نام ببریم. از جمله: ۱- عدم آگاهی مردم نسبت به قانون و چگونگی اجرای آن ۲- عدم امکانات مناسب: مثال: در نظر بگیرید که ما بیمار بدحال قلبی به صورت اورژانسی داریم و در حال نزدیک شدن به بیمارستان هستیم ولی متأسفانه پارکینگی در آن نزدیکی نیست و ما مجبور می شویم که در جایی پارک کنیم که از نظر قانون خلاف باشد ولی برای نجات جان همراهمان مجبور به این کار خلاف هستیم. ۳- تراکم فعالیت های نقش، ممکن است که موجب فراموشی و کنار گذاشتن موقت مقررات شود. ۴- نافرمانی مدنی و مخالفت اجتماعی با قانون و قانونگذار نیز گاهی ممکن است که موجب قانون گریزی افراد در جامعه شود.

۹- آیا زندگی اجتماعی فقط با قوانین رسمی سازمان می یابد یا قواعد دیگری هم وجود دارد؟ آیا می توانید برخی از این قواعد غیر رسمی را نام ببرید؟ پاسخ: بله می توانیم از عرف، هنجارهای اجتماعی نانوشته جامعه، آداب و رسوم اجتماعی نام ببریم.

۱۰- ساختار اجتماعی را تعریف کنید؟ پاسخ: چگونگی ارتباط پدیده های اجتماعی با یکدیگر. یا چگونگی تعریف اجزای پدیده ها و روابط بین آنها را ساختار اجتماعی می گویند.

۱۱- با مثالی مفهوم ساختار اجتماعی را توضیح دهید: پاسخ مثلاً ساختار اجتماعی دو خانواده می تواند متفاوت باشد مثلاً خانواده الف خانواده ای است که سرپرست پدر است و بیشتر به صورت مردسالاری اداره می شود و در خانواده ای دیگر سرپرست مادر است و فرزند سالاری یا زن سالاری حاکم است. مثال دیگر می توان گفت ساختار اجتماعی دبستان با ساختار اجتماعی دبیرستان تفاوت دارد در این دو مدرسه نقش ها و دیگر پدیده های اجتماعی با یکدیگر تفاوت دارند و شکل رابطه بین معلم و دانش آموز و سایر نقش ها می تواند متفاوت باشد.

۱۲- نظام اجتماعی چیست؟ تعریف کنید: پاسخ: مجموعه ای از پدیده های اجتماعی مرتبط و متقابل که در جهت رسیدن به هدفی دارای ساختار اجتماعی پویا هستند. مثلاً مدرسه شما یک نظام اجتماعی است که از

اجزای مختلفی مانند نقش معلم، دانش آموز مدیر و پدیده‌هایی مانند برنامه درسی، امتحانات، کلاس، ... تشکیل شده است که همگی در جهت هدف تعلیم و تربیت با یکدیگر رابطه متقابل دارند.

۱۳- منظور از این که نظام اجتماعی یک ساختار اجتماعی پویا چیست؟ مثال بزنید: پاسخ: یعنی نظام اجتماعی از مجموعه‌ای از پدیده‌هایی تشکیل شده که این پدیده‌ها بر یکدیگر اثر می‌گذارند و از یکدیگر اثر می‌پذیرد. مثلاً روابط معلم و دانش آموز بر روابط مدیر و معاون اثر می‌گذارد روابط معلمین با یکدیگر بر روابط دانش آموزان بر یکدیگر اثر می‌گذارد. برنامه امتحانی بر برنامه کلاسی مدرسه، روابط دانش آموزان با یکدیگر و معلم همگی می‌تواند به نوعی بر یکدیگر اثر گذار و اثر پذیر باشند.

(مثلاً ما در کلاس‌مان دانش‌آموزی داریم که همیشه نیم ساعت دیر می‌آید و حواس معلم و بقیه دانش آموزان را پرت میکند و معلم مجبور می‌شود که او را به دفتر ارجاع دهد و خانواده و مدرسه و بقیه به نوعی درگیر این رابطه شوند.)

۱۴- آیا نظام اجتماعی میتواند در خود تغییراتی به وجود آورد؟ پاسخ: بله نظام اجتماعی علاوه بر اینکه می‌تواند در خود تغییراتی به وجود آورد می‌تواند محیط خود را نیز تغییر دهد مثلاً در یک نظام اجتماعی از منابع تجدید ناپذیر به صورت روزافزونی برداشت شود و این موجب می‌شود که به تدریج محیط آن نظام اجتماعی دچار کمبود منابع انرژی شود. یا رشد بی‌رویه جمعیت می‌تواند اثرات اقتصادی اجتماعی سیاسی و فرهنگی از خود در نظام اجتماعی به جای بگذارد.

۱۵- نظام اجتماعی با یک موجود زنده چه شباهت‌هایی دارد؟ پاسخ: نظام اجتماعی همانند یک موجود زنده تلاش می‌کند با تغییر در خود و محیط، نیازهای خود را تامین کند و خود را در بلند مدت حفظ نماید.

۱۶- یک نظام اجتماعی برای تداوم خود چه نیازهایی را باید تامین کند؟ و از چه ساز و کارهایی باید استفاده کند؟ پاسخ: ۱- داشتن هدف برای اعضا و اجزا ۲- تعریف وظایف و حقوق هر یک از اجزا و پدیده‌های نظام (روابط متقابل) ۳- نظم و هماهنگی در ساختار اجتماعی

۱۷- منظور از هم تغییر چیست؟ مثال بزنید: پاسخ: گاهی تغییر در یک پدیده اجتماعی با تغییر در پدیده دیگر همراه است این دو پدیده را هم تغییر می‌گویند. یعنی می‌توان تغییرات یکی از آنها را به کمک تغییرات دیگری توضیح داد. مثلاً: میزان مطالعه دانش آموز و نمره‌ای که کسب می‌کند. رابطه بین قیمت و تقاضای کالا یا رابطه قیمت و عرضه کالا

۱۸- آیا میان بیکاری در کشور و عواملی مانند میزان دانش، مهارت، رکود اقتصادی، ناتوانی اقتصادی و مواردی از این قبیل رابطه وجود دارد؟ آیا این روابط را می‌توان مشاهده و با روشهای کمی مطالعه کرد؟ پاسخ: بله، قطعاً بین این عوامل رابطه معناداری وجود دارد و می‌توانیم بخش عمده‌ای از این پدیده‌ها را

به صورت مشاهده و روش های کمی و آماری محاسبه و پیش بینی و اندازه گیری کرد. که در علم اقتصاد این چنین است.

۱۹- منظور از تبیین چیست؟ پاسخ: بیان دلایل و چرایی به وجود آمدن یا از بین رفتن یک پدیده تبیین است. مثلاً افزایش رکود اقتصادی موجب افزایش بیکاری در جامعه می شود.

۲۰- دلایل گرایش به تبیین در اوایل قرن نوزدهم چیست؟ پاسخ: پیشرفت علوم طبیعی و تسلطی که بر طبیعت ایجاد شد و موجب محدود دانستن دانش علمی به دانش صرفاً تجربی وحسی شد. (روابط علی صرفاً بر مبنای حس توضیح داده می شد).

۲۱- جامعه شناسی تبیینی چه نوع رویکردی است؟ جامعه شناسی که پدیده های اجتماعی را همانند پدیده های طبیعی به صورت حسی و تجربی بررسی می کند و موضوع مورد مطالعه اش واقیت های اجتماعی هستند. واقعیت های اجتماعی از طریق نگاه بیرونی، تجربی، حسی و صورتی قابل ردیابی و بررسی هستند.

۲۲- چرا اگوست کنت (بنیانگذار جامعه شناسی) ابتدا این علم را فیزیک اجتماعی نام گذاری کرد؟ چون جامعه شناسی در آغاز شکل گیری خود سعی کرد به علوم طبیعی به ویژه فیزیک نزدیک شود و همان گونه که در فیزیک می توان به تبیین پدیده های حسی پرداخت در جامعه شناسی نیز روابط بین پدیده ها به صورت حسی و تجربی تبیین شوند.

۲۳- چرا جامعه شناسان علاقه مند به بررسی تشابه جامعه با پدیده هایی مانند ماشین و انسان هستند؟ پاسخ: به سبب موفقیت های دانشمندان علوم طبیعی، عده ای از جامعه شناسان علاقه مند شدند تا شباهت های جامعه و پدیده هایی همچون ماشین و بدن انسان را برجسته کند و نظم جامعه را همانند این نظم میان اعضای بدن بدانند. اجزایی که با نظم خاصی در کنار هم قرار گرفتند همان گونه که در بدن انسان یا ماشین اجزا با نظم خاصی کنار هم قرار گرفته اند.

۲۴- جامعه شناسی تبیینی دارای چه اصول و نکاتی است؟ پاسخ: ۱- تشبیه جامعه به یک بدن یا ماشین ۲- نظم مکانیکی ۳- شناخت پدیده های اجتماعی همانند پدیده های فیزیکی و کنترل آنها و برقراری نظم از پیش تعیین شده ۴- استفاده از روش های علوم طبیعی در بررسی نظم اجتماعی و علوم اجتماعی

۲۵- چه نقدهایی بر جامعه شناسی تبیینی وارد است؟ پاسخ: ۱- نادیده گرفتن اراده انسانها و انسان را غیر فعال دانستن (یعنی پدیده های اجتماعی یک نظام اجتماعی همانند اجزاء یک ماشین می باشد) ۲- مغلوب شدن انسان در برابر جامعه، در حالی که آنها می خواستند انسان را بر جامعه مسلط کنند ۳- نگاه تک خطی به پیشرفت جامعه (یعنی همه جوامع مسیر واحدی را در طول تاریخ طی می کنند) ۴- توجه بر مناسبات بیرونی و مشاهدات (یعنی تنها منبع شناخت مشاهدات و مناسباتی که در بیرون دیده می شود است).

۲۶- انسان در دیدگاه تبیینی چگونه موجودی است؟ پاسخ: انسان در دیدگاه تبیینی صرفاً یک موجود طبیعی پیچیده تر از سایر موجودات طبیعی دانسته می شود در حالیکه انسان ها با موجودات طبیعی تفاوت های بنیادین دارند.

۲۷- جامعه شناسان تبیینی تفاوت میان جوان مختلف را چگونه می دیدند؟ پاسخ: پوزیتیویست ها تفاوت جوامع را تنها تفاوت کمی می دیدند از نظر آنها برخی جوامع از برخی دیگر پیچیده ترند در رفع نیازهای خود توانا ترند و به همین دلیل پیشرفته ترند.

۲۸- بریکسان دانستن طبیعت و جامعه چه انتقاداتی وارد است؟ پاسخ: انسان را به پیچ و مهره های نظم اجتماعی تقلیل می دهد در حالی که جامعه بر خلاف طبیعت محصول و مخلوق کنش های انسان هاست و بود و نبود آن وابسته به انسان است و انسان را این دیدگاه مغلوب جامعه خود می سازد و نمیتوان انسان را صرفاً یک موجود طبیعی پیچیده تر از سایر موجودات دانست.

۲۹- چه تفاوت های مهمی میان جامعه و موجودات طبیعی وجود دارد؟ آیا می توان این ویژگی های متفاوت را با روش علوم طبیعی توضیح داد؟ آیا این تفاوت های بنیادی رویکرد های دیگری را برای توضیح نظم اجتماعی ضروری نمی سازند؟ پاسخ: جامعه انسانی از پدیده های تشکیل شده است که آگاهانه با اراده هدفدار معنا دار هستند در حالی که موجودات طبیعی از اراده و آگاهی برخوردار نیستند. وقتی با موجوداتی روبه رو هستیم که فاقد اراده و آگاهی هستند می توانیم آنها را با روش های کمی محاسباتی بیرونی و فیزیکی اندازه گیری بررسی مقایسه و سنجش کرد ولی وقتی که ما با جامعه ای که دارای کنش های آگاهانه و ارادی است نمی توانیم صرفاً با مشاهده بیرونی و اندازه گیری های طبیعی و کمی آنها را بررسی کنیم. بنابراین نظم اجتماعی انسان ها کاملاً متفاوت از نظم بین پدیده های طبیعی است و باید از مشاهده صرفاً بیرونی دست برداریم و به فهم روابط و عمق انگیزه ها و آگاهی های درونی پی ببریم.

۳۰- جامعه شناسی تبیینی چیست و دارای چه ویژگی هایی است؟ پاسخ: این جامعه شناسی پدیده های اجتماعی را مانند پدیده های طبیعی مورد بررسی و اثبات قرار می دهد ویژگی های این نوع جامعه شناسی عبارتند از: ۱- روش مطالعه آنها همانند علوم تجربی حسی، تجربی و کمی است ۲- به دنبال شناخت نظم موجود در جامعه هستند همانند نظم موجود در طبیعت ۳- با شناخت نظم اجتماعی به انسان ها قدرت پیش بینی، پیشگیری و کنترل جامعه را میدهد

۳۱- ویژگی اصلی روش جامعه شناسی تبیینی چیست پاسخ: در جامعه شناسی تبیینی روش مطالعه طبیعت و جامعه یکسان دانسته می شود.

۳۲- چگونه جامعه شناسی تبیینی و در چه زمانی به وجود آمد پاسخ: در قرن نوزدهم که اروپا دچار تغییر و تحولات زیادی شده بود و خصوصاً فرانسه با انواع ناملازمات اجتماعی روبرو بود آگوست کنت بنیانگذار جامعه شناسی به دنبال این بود که با به وجود آوردن دانش اجتماعی جدیدی بتواند آینده را پیش بینی

کند و نظم اجتماعی را برای جامعه تعریف کند. او ابتدا این دانش جدید را فیزیکی اجتماعی نامید سپس نام آن را به جامعه شناسی تغییر داد. مهمترین خصوصیت این جامعه شناسی استفاده از روش های حسی و تجربی همانند دانش های ابزاری و طبیعی بود.

۳۳- جامعه شناسی تبیینی جامعه و نظم اجتماعی را چگونه توضیح می دهد؟ پاسخ: نظم اجتماعی رابراساس مناسبات بیرونی و قراردادهای اجتماعی ناشی از ترس و اجبار بررسی می کند.(کنترل اجتماعی را نوعی زور و اجبار که افراد را وادار به پذیرش نقش ها می کند می دانند).

۳۴- نمونه ای از تحقیقات تبیینی درعلوم انسانی بنویسید. پاسخ : لمبروزو انسان شناس و جرم شناس ایتالیایی در تحقیقاتی درباره رفتار جنایی بابررسی جمجمه ها،اسکلت ها و اشیای متعلق به مجرمان وویژگی های ظاهری (واقعیت های صوری موجود) وجسمانی درصد تعیین مجرم بودن یا مجرم نبودن افراد برآمد.

سوالات درس چهارم جامعه شناسی ۳ پایه دوازدهم

۱- پدیده های اجتماعی چگونه به وجود می آیند؟ پاسخ: پدیده های اجتماعی با کنش های اجتماعی انسان ها به وجود می آیند و برقرار می شوند.

۲- با ذکر یک مثال توضیح دهید که چگونه ما باکنش های اجتماعی خود در حفظ وضع موجود یا تغییر در آن اثرمی گذاریم؟ پاسخ: مثلاً در نظام اجتماعی دبیرستان ، ما با میزان مطالعه و درس خواندن و شیوه ارتباطی که با معلمین و مسئولان مدرسه داریم می توانیم در حفظ وضع موجود مدرسه ، یا ایجاد تغییر (پیشرفت ، یا پسرفت) مدرسه تاثیر گذار باشیم. وقتی معلم و دانش آموز هر دو حداکثر تلاش خود را به کار گیرند مسلماً موفقیت های بیشتری حاصل می شود ولی اگر یکی از این دو در فعالیت های خود با کاستی روبرو شود مسلماً در فعالیت مقابل نیز اثرگذار خواهد بود و از رسیدن به اهداف متعالی نظام اجتماعی خود باز می ماند. یا مثلاً یک کارمند که با گرفتن رشوه، اختلاس ، کم کاری و.....موجب نارسایی ها وعدم تحقق اهداف اداره خودمی شود.

۳- نارسایی های نظام اداری ما ناشی از چیست؟ پاسخ: نظام اداری کشور ما نارسایی هایی دارد و فرصت ها و محدودیت هایی را برای کنشگران ایجاد می کند که این کنشگران ،مدیران، کارکنان، قانونگذاران و مراجعان هستند که رفتار هر یک موجب ،نظم وهماهنگی نظام(حفظ وضع موجود)یا تغییروتحول درآن می شود.

۴- آیا ساختارهای اجتماعی مسلط و تغییر ناپذیرند؟ پاسخ: خیر. ساختارهای اجتماعی باکنش های اجتماعی افراد تحقق پیدا می کند و اگر افراد یک نظام اجتماعی در کنش های خود تغییر ایجاد کنند ساختار اجتماعی نیز تغییر می کند.

۵- چگونه ممکن است ساختار اجتماعی دچار تغییر شود؟ پاسخ: ۱- با تغییر ارزش های اجتماعی ۲- با تغییر کنش های اجتماعی افراد جامعه ۳- با داشتن انگیزه برای تغییر نظم موجود ساختار اجتماعی تغییر می کند. ۴- با وجود ارزش ها و آرمان های والا جهت تغییر ساختار اجتماعی

۶- انسان ها علاوه بر اجرای نظم اجتماعی چه تاثیراتی در نظم و ساختار اجتماعی دارند؟ پاسخ: انسان ها صرفاً مجریان نظم نیستند بلکه قادرند با توجه به آرمان ها و ارزش های خود نظم اجتماعی را تغییر دهند و از مشکلات احتمالی ساختار اجتماعی بکاهند. به هر میزان که این آرمان ها و ارزش ها والاتر و انگیزه افراد برای تحقق بخشیدن به آنها قوی تر باشد تغییر مهمتری ایجاد خواهد شد.

۷- چرا تاجری که مشکلات زیادی را در رابطه با فعالیت تجاری اش تحمل می کند انگیزه زیادی برای تغییر وضعیت موجود نداشته است؟ پاسخ: برای حفظ منافع اقتصادی اش

۸- عامل مهمی در تغییر وضع موجود و تغییر ساختار اجتماعی چیست؟ پاسخ: آرمانها و ارزشهای والا همراه با انگیزه جهت تحقق بخشیدن به آنها

۹- چرا کنش انسان را نمی توان فقط با روش تجربی تحلیل کرد؟ پاسخ: زیرا کنش انسان آگاهانه و معنا دار است و اگر چه حس و تجربه از ابزارهای مهم شناخت علمی است اما روش تجربی توان فهم معانی کنش انسانها را ندارد.

۱۰- تمرکز رویکرد تبیینی بر چیست؟ و این تمرکز چه اثر و پیامد هایی دارد؟ پاسخ: رویکرد تبیینی بر آنچه مشاهده می شود تمرکز می کند و اغلب معنای کنش و آنچه درون انسان میگذرد را نادیده می گیرد. نادیده گرفتن کنش در زندگی اجتماعی انسان موجب خلاقیت زدایی ارزش زدایی معنا زدایی می شود.

۱۱- چرا و چگونه رویکرد تبیینی موجب خلاقیت زدایی انسان ها می شود؟ پاسخ: رویکرد پوزیتیویستی با تاکید بیش از اندازه بر نظم اجتماعی و یکسان دانستن نظم اجتماعی و نظم طبیعی، اراده و خلاقیت انسان ها را نادیده می گیرد. تاکید افراطی بر نظم اجتماعی سبب سرکوب روحیه خلاق انسانها و رعایت نظم بدون آگاهی از آرمانها و ارزشها می شود.

۱۲- تاکید افراطی تبیینی ها بر نظم اجتماعی چه اثراتی از خود به جای می گذارد؟ پاسخ: سبب می شود ۱- افراد بدون آنکه بدانند این نظم برای تحقق چه آرمانها و ارزشهای است صرفاً آن را رعایت می کنند ۲- موجب سرکوب روحیه خلاق انسان ها در بسیاری از عرصه ها مانند هنر، ارتباط و اندیشه می شود. ۳- مانع از این می شود که انسان از نظم موجود گامی فراتر گذارد.

۱۳- مفهوم قفس آهنین ماکس وبر تعبیری از کدام ویژگی رویکرد تبیینی است؟ پاسخ: تاکید افراطی بر نظم اجتماعی و سلطه ای که چنین نظمی جدا از انسان ها و نیازهای واقعی آنها دارد.

۱۴- چرا در جامعه شناسی تبیینی ارزش بودن مهربانی و فداکاری و ضد ارزش بودن کینه توزی و خودخواهی قابل فهم نیست؟ پاسخ: زیرا با استفاده از روشهای تجربی نمی توان گفت که مهربانی یک فضیلت اخلاقی و کینه توزی یک رذیلت اخلاقی است.

۱۵- چرا رویکرد تبیینی موجب ارزش زدایی می شود؟ پاسخ: چون کنش اجتماعی هدفدار است و اغلب کنش های انسان به دنبال تحقق ارزش های هستند که دیگران آنها را نمی توانند مشاهده کنند.

۱۶- در رویکرد تبیینی کدام کنش ها قابل توضیح نیستند؟ پاسخ: کنش های عاطفی، هنری، اخلاقی، مذهبی

۱۷- چرا رویکرد تبیینی موجب اخلاق گریزی می شود؟ پاسخ: کسانی که فقط روش های تجربی را معتبر می دانند با این کار ارزش های عاطفی اخلاقی و مذهبی جامعه را دچار اخلاق گریزی می کنند بزرگترین کشتار جهان در جنگ های جهانی اول و دوم و بمباران فاجعه آمیز هیروشیما و ناکازاکی نمونه هایی از آن هستند. و پیشرفتهای چشمگیر جهان غرب در حوزه صنعت و فضا به فراگیرتر و عمیق تر شدن فجایع انسانی و زیست محیطی منجر شده است.

۱۸- جامعه شناسان تبیینی دلایل اعتیاد جوانان و نوجوانان به استفاده از اینترنت و بازی های رایانه ای را چه میدانند؟ پاسخ: جامعه شناسان پوزیتیویست نشان داده اند که میان عواملی مانند میزان پرخاشگری، هیجان، خواب، وضعیت تحصیلات و تاهل، با اعتیاد به اینترنت و بازی های رایانه ای رابطه وجود دارد.

۱۹- چرا پاسخ جامعه شناسان تبیینی به عوامل اعتیاد و جوانان و نوجوانان به استفاده از اینترنت پاسخ صحیحی نیست؟ پاسخ: چون گرایش افراطی به بازی های رایانه ای و اینترنتی صرفاً عوامل قابل مشاهده مانند پرخاشگری، خواب، تحصیلات و نیست و معنای استفاده از این ابزار(مثلاً به روز بودن سرگرمی، آزادی و توانایی) و انگیزه می تواند در گرایش و اعتیاد جوانان موثر باشد که این عوامل قابل مشاهده نیستند.

۲۰- برای فهم انگیزه جوانان و نوجوانان باید از چه روشی استفاده کرد؟ پاسخ: برای فهم انگیزه جوانان و نوجوانان نمی توان از روش های تجربی استفاده کرد، بلکه باید همدلانه با جوانان همراه شد تا مسائل زندگی و آرزوهای آنها را فهمید و آنان را یاری داد البته همراهی همدلانه به معنی تایید کنشگران نیست بلکه به معنای نگاه کردن به مسائل آنها از منظر خودشان و تلاش برای فهم آنهاست. ما در جهان اجتماعی با افراد آگاه سر و کار داریم و لازم است با توجه به تفسیر آنها از خودشان به فهم همدلانه رفتار آنها دست پیدا کنیم.

۲۱- تاکید بیش از اندازه بر نظم اجتماعی چه اثراتی بر زندگی انسانها می گذارد؟ پاسخ: تاکید بیش از اندازه بر نظم اجتماعی به حذف اراده و خلاقیت، ارزش و اخلاق، آگاهی و معنا از زندگی اجتماعی می انجامد و شور زندگی را از انسان ها می گیرد.

۲۲- برای جلوگیری از بروز پیامدهای حذف اراده و خلاقیت، ارزش و اخلاق، آگاهی و معنا از زندگی اجتماعی، جامعه شناسان به چه رویکردی توجه کرده اند؟ پاسخ: برای جلوگیری از بروز چنین پیامدهایی کنش اجتماعی مورد توجه برخی جامعه شناسان قرار گرفت. نظریه پردازان کنش اجتماعی آگاهی و معناداری را مهمترین ویژگی کنش اجتماعی می دانند و زندگی اجتماعی انسان را با تأکید بر آگاهی و معنا مطالعه می کنند. این جامعه شناسان ویژگی های دیگر کنش یعنی اراده و ارزش را مهم می دانند ولی آنها را برخاسته از آگاهی و تابع آن می بینند. همین نگاه مسیر را برای عبور از جامعه شناسی پوزیتیویستی و روی آوردن به جامعه شناسی تفهیمی- تفسیری هموار ساخت.

۲۳- نوع الگوی مقاومت شهرآمرلی در کردستان چه بود؟ پاسخ: مقاومت فرهنگی (چون مردم شهر سرباز و نظامی نبودند) متناسب با موقعیت جغرافیایی و فرهنگی خود عمل کردند.

پرسش ها و پاسخ های در س ۵ جامعه شناسی ۳ پایه دوازدهم رشته ادبیات و علوم انسانی

۱- چه پرسش های از معنای زندگی می توان در نظر گرفت؟ پاسخ: معنا، معیار و دلایل زنده بودن، پایان زندگی، مراحل زندگی، تنفر از زندگی، آرامش از زندگی، رنج های زندگی، همواره ذهن انسان ها و صاحب نظران علوم اجتماعی را به خود مشغول کرده است.

۲- در چه صورتی بررسی و مطالعه پدیده های انسانی و اجتماعی به نتیجه گیری های غلط و اشتباه منجر می شود؟ مثال بزنید. پاسخ: در صورتی که پیچیدگی های پدیده های انسانی و اجتماعی و عمق آن ها بدون انگیزه ها و بسترهای تاریخی و فرهنگی مورد مطالعه قرار گیرند. مثلاً شهادت در راه خدا، مرگ در راه دفاع از میهن، خود کشی، پدیده هایی هستند که از معنا و انگیزه متفاوت اند ولی ظاهر یکسان آنها اقدام آگاهانه در جهت هدف خود است.

۳- پدیده های شهادت طلبی، فدا کردن جان برای وطن، خودکشی چه شباهت و تفاوت هایی دارند؟ پاسخ: شباهت هر ۳ استقبال و اقدام آگاهانه در جهت حذف خود (مرگ) است. ولی از نظر معنا متفاوت اند: شوق به حیات جاودانه و دیدار با محبوب الهی و دفاع از دین الهی در شهادت طلبی معنا می یابد، دفاع از کشور یا کشورگشایی به فدا کردن جان برای وطن معنا می دهد و گریز از سختی های اجتماعی و اقتصادی و بحران معنویت موجب اقدام خودکشی می شود. (گاهی فرد خود را به کشتن می دهد برای دیگران که ایثار و شهادت است و گاهی خودخواهانه است برای رهایی از سختی های زندگی است و

دیگران را به زحمت می اندازد.) (کامیکازه ها خلبانان عملیات انتحاری برضدناوگان دریایی آمریکا، نوعی فداکردن جان در راه دفاع از وطن محسوب می شود.)

۴- کدام پدیده اجتماعی پس از انقلاب صنعتی رواج بی سابقه یافت و چه کسانی در صد چاره اندیشی درباره آن بودند؟ پاسخ: مسئله خودکشی به شکل بی سابقه ای در جوامع صنعتی رواج پیدا کرد و به گونه ای که جامعه شناسان، روانپزشکان، اقتصاددانان، حقوقدانان و حتی فیلسوفان را به مطالعه این پدیده و چاره اندیشی برای آن داده است. (با وجود تفاوت بین نظرات آنها)

۵- در خصوص پدیده خودکشی بین جامعه شناسان چه تفاوت دیدگاهی وجود دارد؟ پاسخ: برخی به عوامل ساده، سراسر است و کاملاً قابل پیش بینی را مورد توجه قرار میدهند. مانند فقر، کاهش رفاه عمومی و برخی به عمق پیچیدگی های این پدیده مانند: عدم انسجام و هماهنگی اجتماعی توجه دارند و این انتقاد را وارد می دانند که نرخ خودکشی در بعضی از جوامع با سطح رفاه عمومی بالا از برخی از جوامع با سطح رفاه و شرایط اقتصادی پایین، بیشتر است.

۶- ویژگی های دیدگاه و رویکرد تفسیری - تفهیمی را بنویسید. پاسخ: ۱- رویکرد تفسیری از نظر روش نقطه مقابل رویکردی تبیینی است. (نگاه تبیینی به پدیده ها صوری، ظاهری و بیرونی است ولی نگاه تفسیری درونی و معنای لایه های درون است.) ۲- کنشگران بر اساس معنایی که در ذهن دارند دست به عمل می زنند. ۳- برای فهم زندگی اجتماعی باید از ظاهر پدیده های اجتماعی عبور کرد و به معنای نهفته در کنش ها راه یافت. ۴- برای فهمیدن دلایل کنش های اجتماعی باید به زمینه فرهنگی که آن کنشگر در آن به عمل دست زده است مراجعه کنیم.

۷- وقتی از معنای کنش می پرسیم دقیقاً درباره چه چیزی سوال می کنیم؟ پاسخ: ۱- گاهی منظورمان قصد و هدف کنشگر از انجام دادن کنش است. مثلاً ممکن است هدف دانش آموزی از درس خواندن کسب نمره، کسب شغل و یا افزایش معلومات باشد. ۲- گاهی منظورم آن چیزی است که کنش انسان نماد و نشانه ای از آن است و برای آن دلالت می کند. مثلاً درس خواندن یک دانش آموز می تواند نشان دهنده فضای رقابتی در مدرسه باشد و یا نشان دهنده ی ارزشمند بودن و با اهمیت بودن تحصیلات برای والدین و جامعه آن دانش آموز است.

۸- برای پی بردن به هدف کنش چه باید کرد؟ پاسخ: باید به ذهن کنشگر راه یابیم.

۹- برای فهمیدن دلیل و هدف کنش باید چگونه عمل کرد؟ پاسخ: باید به ذهن کنشگر راه یابیم و برای فهمیدن دلایل این کنش باید به زمینه فرهنگی که کنشگر در آن به عمل دست زده است مراجعه کنیم یعنی فرهنگ هر کنشی مستلزم دسترسی به معنای ذهنی (فردی) و معنای فرهنگی (اجتماعی) نهفته در آن است.

۱۰- دلایل پیدایش معانی گوناگون در جامعه و پدید آمدن انواع خرده فرهنگ ها و گروه های

مختلف درون جهان اجتماعی چیست؟ پاسخ: فعالیت و خلاقیت کنشگران در بعد فردی (ذهنی) و اجتماعی (فرهنگی) موجب میشود معانی گوناگون و متنوع باشند و هر جامعه ای نسبت به جامعه دیگر از تفاوت هایی برخوردار باشد.

۱۱- خلاقیت و فعالیت انسان ها در تولید معانی ذهنی و فرهنگی (اجتماعی) چه نتایجی می تواند

در جهان اجتماعی به وجود آورد؟ پاسخ: ۱- پیدایش معانی گوناگون، پدیدآمدن خرده فرهنگ ها و گروههای مختلف درون هر جهان اجتماعی ۲- پیدایش فرهنگ ها و جهان های اجتماعی مختلف،

۱۲- تنوع و تکثر معانی، چه نتایجی به دنبال دارد؟ پاسخ: موجب پیچیدگی کنش های انسانی و دشواری فهمیدن معانی آنها میشود. بنابراین برای فهم کنش انسانها باید به سراغ روش های رفت که این تنوع و تفاوت ها را در نظر می گیرد که این روش ها روش های کیفی نامیده می شود

۱۳- چرا جامعه شناسی تفسیری از روش های کیفی استفاده می کند؟ پاسخ: چون تنوع و تکثر معانی موجب پیچیدگی کنش های انسانی و دشواری فهم آن هاست و باید از روشهای کیفی استفاده کرد. تا بتواند این تفاوت ها و تنوع ها را تفسیر کند.

۱۴- برخی از انواع روشهای کیفی را بنویسید. پاسخ: ۱- قوم نگاری: در این روش پژوهشگر برای مدتی با قومی که قصد تحقیق درباره آنها را دارد زندگی می کند و خود را در شرایط فرهنگی شان قرار می دهد و کنش های شان را تجربه می کند تا آنها را بهتر بشناسند. ۲- مطالعات موردی در این روش اگر محقق بخواهد تمامی ابعاد یک پدیده اجتماعی خاص را بررسی کند و به عمق پنهان و منحصر به فرد آنها را ببرد از این روش استفاده می کند مثلاً یکی از جامعه شناسان برای تحقیق درباره بیمارستان روانی به عنوان یک نهاد اجتماعی و اثر آن بر بیماران ماهها به عنوان کارمند در یک بیمارستان روانی مشغول به کار شد و از طریق مشاهده مشارکتی به تحقیق پرداخت.

۱۵- شهدای دفاع مقدس چه انگیزه هایی در شهادت طلبی داشتند؟ پاسخ: ۱- چون کشور را کشوری اسلامی می دانستند، جان خود را برای دفاع از اسلام فدا می کردند همانند شهدای تاریخ اسلام. ۲- برای دفاع از آب و خاک میهن و رفاه نسل های آینده حاضر به اهدا جان خود بودند. ۳- دفاع از مرزهای کشور را وظیفه خود می دانستند، ولو اینکه در این انجام وظیفه جانشان را فدا کنند. ۴-....

۱۶- در قرن نوزدهم متفکرین اجتماعی آلمانی مانند وبر و دیلتای در خصوص جهان اجتماعی و جهان طبیعی چه دیدگاهی داشتند؟ پاسخ: معتقد بودند هرچند جهان اجتماعی همانند جهان طبیعی نظم و قواعد خاصی دارد اما انسان ها مانند موجودات طبیعی نیستند و پدیده های اجتماعی با پدیده های طبیعی تفاوت دارد. کنش اجتماعی معنادار است و پدیده های معنادار را نمی توان همانند پدیده های طبیعی از طریق

حواس مطالعه کرد بلکه باید این کنش‌ها را فهمید و به معانی آن دسترسی پیدا کرد بنابراین به این رویکرد رویکرد درون‌فهمی یا تفهمی می‌گویند.

۱۷- منظور از معنای کنش را باید دریافت که مورد توجه جامعه‌شناسان تفسیری است چیست؟ در این خصوص مثال بزیند پاسخ: دو دانش‌آموز هر دو نمره امتحانی ۱۸ را کسب کرده‌اند ولی یکی از آنها بسیار خوشحال است و یکی از آنها بسیار ناراحت است چون هر دو برای اولین بار است که این نمره را گرفته‌اند، یکی شاد است و یکی ناراحت است در حالیکه آنکه شاد است برای اولین بار است که نمره ۱۸ گرفته و قبلاً همیشه کمتر از ۱۸ نمره می‌گرفته است. و آن که ناراحت است همیشه نمره ۲۰ می‌گرفته و برای اولین بار از ۱۸ گرفته است. با وجود اینکه هر دو نمره ۱۸ گرفته‌اند می‌بینیم که چون دو معنی متفاوت برای آنها دارد یکی شاد و یکی ناراحت است، و ما برای بررسی و پی‌بردن به معنای رفتار و کنش آنها باید متوجه شرایط درونی آنها باشیم.

۱۸- روش جامعه‌شناسی وبر چگونه بوده است؟ پاسخ: روش تفسیری به‌عنوان روش ویژه علوم اجتماعی ماست اما او علم را به علم تجربی محدود می‌دانست و معتقد بود که جامعه‌شناس باید از روش تجربی اثباتی استفاده کند و گرنه روش او ارزش علمی ندارد. بنابراین جامعه‌شناس از نظر وبر فقط می‌تواند آرمان‌ها و ارزش‌های اجتماعی را توصیف کند و نباید به داوری ارزش‌ها و آرمان‌ها بپردازد.

۱۹- چرا وبر معتقد است "جامعه‌شناسی فقط می‌تواند آرمان‌ها و ارزش‌های اجتماعی را توصیف کند و نمی‌تواند درباره این آرمان‌ها و ارزش‌ها داوری علمی کند"؟ پاسخ: چون روش تجربی توان و ظرفیت داوری علمی ندارد مثلاً جامعه‌شناس می‌تواند برای مدتی با اعضای یک گروه سیاسی زندگی کند و صرفاً عقاید و ارزش‌های آنها را توصیف کند و نمی‌تواند درباره درست یا غلط بودن این ارزش‌ها و عقاید آوری کند یا آنها را نقد و اصلاح کند چون از نظر وبر این کار خارج از دایره علمی شود و یک کار غیر علمی محسوب می‌شود.

۲۰- در چه صورتی می‌توان ارزش‌ها و عقاید را داوری کرد آنها را نقد کرد و درباره اصلاح آنها نظر داد پاسخ: در صورتی که به ارزش‌های ثابت و حیانی و عقلانی و فرا انسانی معتقد باشیم در این صورت است که می‌توانیم این ارزش‌ها و عقاید موجود در فرهنگها را بررسی قضاوت و مقایسه کرد. (این پرسش خارج از متن کتاب است صرفاً جهت تنویر محتوا و مسیر کتاب نوشته آمد.)

۲۷- جامعه‌شناسی تبیینی و جامعه‌شناسی تفسیری و جامعه‌شناسی انتقادی متعلق به چه دوره زمانی هستند پاسخ: جامعه‌شناسی پوزیتیویستی در قرن نوزدهم میلادی و در کشور فرانسه و جامعه‌شناسی تفهمی تفسیری در آلمان و در اواسط قرن نوزدهم شکل گرفت. جامعه‌شناسی انتقادی در قرن بیستم پدید آمد.

پرسش ها و پاسخ های درس ششم جامعه شناسی ۳

- ۱- انسان کدام ارزش هاراپیش نیاز و واسطه دست یابی به سعادت وکمال حقیقی می داند؟انسان این ارزش ها را چگونه ارزیابی می کند؟
قدرت، ثروت، دانش ، دانش را کاملاً مثبت، خوب و خیر ارزیابی می کند. ثروت را خاکستری (نه خوب و نه بد) و قدرت را بیشتر منفی (بد) می داند.
- ۲- کنار گذاشتن ارزیابی اخلاقی به قدرت و محدود شدن علم به علوم ابزاری و تجربی چه نتایجی به دنبال داشت؟ با وجود توسعه قدرت و ثروت پیامدهای فقر، نابرابری، سرکوب، جنگ، تخریب طبیعت و... ظاهر شدند. و ثروت دیگر نه یک امر خنثی (نه مثبت نه منفی) بلکه ریشه ظلم ها و شرارت ها خوانده شد. خوش بینی نسبت به دانش نیز مورد تردید قرار گرفت و دیگر راهنمای سعادت نبود بلکه همراه قدرت و ثروت روبه تاریکی و ظلمت شد.
- ۳- قدرت چیست؟ توانایی انجام کاری با آگاهی و اراده
- ۴- انواع قدرت را توضیح دهید: قدرت فردی که محدود است. قدرت اجتماعی که توانایی تاثیر بر اراده دیگران است. یعنی توانایی به خدمت گرفتن اراده دیگران در جامعه
- ۵- سیاست و عمل سیاسی چگونه پدید می آید؟ تصمیم گیری درباره مسائل مشترک و رفع اختلاف ها و تضادها میان افراد و، گروه هایی که باهم زندگی می کنند « عمل سیاسی » و « سیاست » را در زندگی اجتماعی پدید می آورد.
- ۶- چرا همواره سیاست ضروری تر و پیچیده تر می شود؟ زیرا جوامع دایم تفاوت های جوامع با یکدیگر پیچیده تر می شوند.
- ۷- وجوه (ابعاد) اصلی سیاست را بنویسید. ۱- قانون (تدبیر و تنظیم امور) ۲- ضمانت اجرای قانون، که نیازمند قدرت است.
- ۸- چرا سیاست هم قدرت وهم قانون است؟ زیرا هرکس با اتکا به عقل، ایمان و تقوای خویش، قانون را رعایت می کند، ولی برای اجرای قانون، باید از قدرت نیز استفاده کرد یا حداقل باید تهدید کرد که در صورت تخلف از قانون، از قدرت استفاده می شود.
- ۹- در گذشته تلقی عمده فرهنگ ها و جوامع بشری از سیاست و قدرت چگونه بود؟ شاهد این واقعیت چیست؟ قدرت، وسیله و ابزاری برای تحقق اهداف و فضیلت های اخلاقی قلمداد می شده است. البته نه همه حاکمان، حداقل در ظاهر رعایت می کردند. شاهد این واقعیت رواج سیاست نامه نویسی و سیاست نامه به ملوک و پادشاهان است.
- ۱۰- امروزه جوهره و مسئله اصلی سیاست چیست؟ و چگونه ارزیابی می شود؟ قدرت است که بیشتر با آرمان پیروزی، موفقیت و تسلط ارزیابی می گردد.

- ۱۱- کتاب سیاست نامه یا سیرالملوک را معرفی کنید. سیاست نامه یا سیرالملوک کتابی است به زبان فارسی در آیین کشورداری و فرمانروایی و اخلاق و سیاست که خواجه نظام الملک طوسی آن را نوشته است.
- ۱۲-
- ۱۳- چرا نهادها و سازمان ها از قدرت اجتماعی بیشتری برخوردارند؟ چون توان تاثیر گذاری بیشتری بر افراد دارند.
- ۱۴- قدرت اجتماعی چگونه به وجود می آید؟ وقتی دیگران بپذیرند که اراده خود را به دیگری آگاهانه واگذار کنند.
- ۱۵- سیاست چیست؟ چه رابطه ای با قدرت دارد؟ سیاست، مجموعه روش هایی است که هر واحد اجتماعی برای تحقق اهداف جمعی به کار می گیرد. سیاست، قدرت محقق کردن اهداف یک نظام اجتماعی به شیوه کارآمد و مؤثر است و قدرت، ضمانت اجرای هر گونه عمل جمعی قدرت، آمریت (فرماندهی و فرمان بری) نهادینه شده در جامعه است که هر موقع در جامعه از کار بیفتد، از زور استفاده می شود. فقدان قدرت موجب به خطر افتادن بقای جامعه است. قدرت پشت همه نقش های جامعه و عمل جمعی افراد است.
- ۱۶- نمونه هایی از کنش های سیاسی بیرون از نهاد حکومت و دولت مثال بزنید؟ فعالیت های ورزشکاران، هنرمندان، شبکه های اجتماعی به عنوان کنشگران مدنی که در جنبش های اجتماعی تاثیر دارند مانند محمدعلی کلی ورزشکار آمریکایی در جامعه آمریکا، یا ساموئل آسانژ موسس سازمان ویکی لیکس (سازمان شفافیت سازی حکومت ها)
- ۱۷- ابزارهای اعمال قدرت را توضیح دهید کدامیک امروز بیشتر استفاده می شود؟ ۱- ابزارهای تنبیهی مانند زور، خشونت، زندان و... ۲- ابزارهای تشویقی مانند ثروت، درآمد، پاداش، اضافه دستمزد و... ۳- ابزارهای اقناعی مانند آموزش، فکر، تبلیغ
- ۱۸- وجه مشترک ابزارهای تنبیهی و تشویقی چیست؟ و چه تفاوتی با ابزار اقناعی دارند؟ در هر دو پیروی کننده نسبت به تبعیت و پیروی خود، آگاهی دارد. در مورد نخست به دلیل اجبار و در مورد دوم برای پاداش پیروی می کند. قدرت اقناعی برخلاف این دو با تغییر نگرش و اعتقاد فرد تابع اعمال می شود. در ترغیب، تبلیغ و آموزش و تعهد اجتماعی، آنچه فرد، درست و حق و هنجار می پندارد موجب تبعیت او از اراده و خواست دیگران می شود.
- ۱۹- در قدرت اقناعی تبعیت و پیروی نشانه چیست؟ چه ویژگی هایی دارد؟ در قدرت اقناعی، تبعیت و پیروی نشانه کار درست است. به گونه ای که پیروی کننده، در مواردی متوجه تبعیت و پیروی خود نمی شود و به عبارتی برای پیروی، محاسبه سود و زیان خود را نمی کند. در مواردی اقناع از طریق درست و شایسته و در مواردی از مسیر نادرست و ناشایست شکل می گیرد.

- ۲۰- قدرت تنبیهی امروز با گذشته ها چه تفاوت هایی دارد؟ امروزه قدرت تنبیهی عمدتاً منحصر و متمرکز در دست دولت هاست که از طریق قانون و پیمودن مراحل قانونی اعمال می شود. از سویی، انتظار می رود افراد مطمئن شوند که از ناحیه هیچ فرد یا گروهی مورد ضرب و شتم و تنبیه قرار نمی گیرند و از سوی دیگر هیچ کس نباید به صورت خودسرانه به اعمال خشونت و تنبیه دیگران مبادرت کند. از این رو برخلاف گذشته خبر کمتری از نزاع ها و دعوای فردی و دسته جمعی به گوش می رسد اگر هم مشاهده شد سرزنش می شود.
- ۲۱- منابع و عوامل اعمال قدرت را معرفی کنید. ۱- شخصیت: خصلت های جسمانی (قد، هیكل و...)، فکری، بیانی، اخلاقی، قدرت بدنی، هوش، جاذبه و... در روزگار کنونی، شخصیت با قدرت اقناعی یعنی توانایی ترغیب یا ایجاد باور، نزدیکی بیشتری دارد. ۲- مالکیت (ثروت و درآمد) وسیله جذب اطاعت دیگران است. مالکیت بیشتر با قدرت تشویقی قرابت دارد. ۳- سازمان: جمع کسانی که منافع، ارزش ها یا برداشت های مشترکی دارند. سازمان مهم ترین منبع قدرت در جوامع امروزی است.
- ۲۲- انسجام اجتماعی و یکپارچگی نظام چیست؟ تحت تاثیر کدامیک از منابع قدرت شکل می گیرد؟ پیوند و همکاری بین افراد و گروه های اجتماعی انسجام اجتماعی نامیده می شود مانند همکاری در مدرسه بین نقش های اجتماعی. پیوند و هماهنگی نهادها، ساختارهای اجتماعی و واحدهای اجتماعی (گروه های اجتماعی) با یکدیگر یکپارچگی نظام است. مثلاً نهادهای اقتصاد و سیاست و آموزش و... با یکدیگر هماهنگ باشند.
- ۲۳- سازمان با کدامیک از ابزارهای قدرت خویشاوندی بیشتری دارد؟ قدرت اقناعی
- ۲۴- لازمه سازمان چیست؟ در چه صورتی دچار آسیب می شود؟ لازمه سازمان، پذیرفتن هدف های سازمان توسط افراد و اعضای آن است. سازمانی که اعضای آن به طور یکپارچه، اهداف آن را قبول نداشته باشند و از آن صداهای مختلفی شنیده شود، نمی تواند اطاعت افراد بیرون از خود را تضمین کند. مثلاً اختلاف نظر شدید پزشکان می تواند مانع پیروی بیماران از دستورات پزشکان شود.
- ۲۵- آیا تماشاگران صحنه سیاسی بی قدرت اند؟ خیر اگر تماشاگران منفعل و بی توجه به حوادث قدرت نباشند می توانند
- ۲۶- واکنش افراد نسبت به قدرت به چه عاملی بستگی دارد؟ مثال بزنید. واکنش های افراد به سوگیری شان بستگی دارد مثلاً مردم قدرتی را که مانع فرار مالیاتی ثروتمندان می شود، تحسین می کنند، ولی همین دولت از سوی کسانی که تمایل به تخلف مالیاتی دارند، نکوهش می شود.
- ۲۷- قدرت از چه ویژگی های برخوردار است؟ ۱- وجودش برای جامعه ضروری است ۲- اجتناب ناپذیر است. ۳- قدرت نامشروع فساد می آورد. ۴- قدرت اقناعی بر بسیاری از اعمال قدرت ها سرپوش می گذارد و وقتی آشکار شد ناحق به نظر می رسد.

- ۲۸- چرا باید همواره به قدرت به دید انتقادی نگاه کنیم؟ تا شرعی، اخلاقی و قانونی بودن آن را دریابیم.
- ۲۹- کنش سیاسی و استفاده از قدرت به چه منظوری انجام می شود؟ قصدتغییروضع موجود (بهبود جامعه نسبت به حال) یا حفظ وضع موجود(بد بهتر از بدتر است).
- ۳۰- چگونه می توان تشخیص دادکه انجام کنش سیاسی با هدف ایجادتغییرات،وضعیت موجود را بهتر می کندیا بدترمی کند؟چون هدف ما درزندگی دستیابی به فضیلت های انسانی وسعدت همگان است اگر فعالیت وکنش های سیاسی با هدف دستیابی به فضیلت وسعدت باشداین تغییرات مثبت وقابل ستایش اند.
- ۳۱- داوری ارزش های سیاسی به چه معنایی است؟ امورسیاسی مورد تایید یا رد،انتخاب یا طرد،ستایش یا نکوهش انسان ها قرار می گیرند.این اموراانسان ها اطاعت ،وفاداری وتصمیم می خواهند.
- ۳۲- آیا امکان ارزیابی ارزش های سیاسی وداوری درباره آنها وجود دارد؟ بله امکان ارزیابی ارزش های سیاسی و داوری نسبت به آنها وجود دارد، هر چند ممکن است تشخیص دقیق خوب از بد بسیار دشوار باشد. برای جلوگیری از خطا باید بکوشیم جوامع و فرهنگ های دیگر را از نظر خودشان مطالعه کنیم، یعنی با رویکرد تفهیمی تفسیری به بررسی آنها پردازیم.
- ۳۳- جهان طبیعت و جهان فرهنگی اجتماعی از نظر قوانین با یکدیگر چه تفاوت هایی دارند؟ قوانین طبیعت در همه مکان ها و زمان ها یکسان اند از این رو نتایج مطالعه بر روی طبیعت در هر مکان و زمانی می تواند به تمامی مکانها و زمانها تعمیم داده شود. ولی جوامع و فرهنگ ها همانند طبیعت نیستند و ما نمی توانیم نتایجی را که از مطالعه و بررسی یک جامعه به دست آورده ایم به همه جوامع دیگر تامین بدهیم. مثلا نمی توان این نتایجی را که از مطالعه جوامع غربی به دست می آوریم به جوامع دیگر که با جهان غرب تفاوت دارند تامین بدهیم.
- ۳۴- در چه صورتی امکان مقایسه و داوری فرهنگ ها و ارزش ها از دست می رود؟ وقتی علوم اجتماعی برای مطالعه ی فرهنگ مجبور باشد که این فرهنگ را فقط از منظر مردمی که آن را پذیرفته اند ببیند و بررسی کند.
- ۳۵- چرا ما ناگزیر از مقایسه ارزش ها برای تشخیص ارزش های صحیح از ارزش های غلط هستیم؟ تعدد و تنوع فرهنگ ها و جوامع معاصر و قدیمی ، همچنین فرهنگ های مختلف معمولاً به مرزهای خودشان محدود نمی مانند.
- ۳۶- چرا جامعه شناسان تبیینی قدرت را به عنوان یک پدیده خنثی و فاقد معنا مطالعه می کنند؟ جامعه شناسی تبیینی با منحصر کردن علم به علوم تجربی ارزش های انسانی را قابل مطالعه علمی نمی داند. از این رو با ارزش جدایی و معنا زدایی از قدرت آن را به عنوان یک پدیده خنثی و فاقد معنا مطالعه می کند.

۳۷- چرا جامعه‌شناسی تفسیری جامعه‌شناس را قادر به داوری درباره ارزشها نمی‌داند؟ چون جامعه‌شناسی تفسیری نیز اگرچه امور سیاسی را پدیده‌هایی معنادار و ارزشی می‌داند اما تا جایی که همانند جامعه‌شناسی تبیینی فقط روش تجربی را علمی و معتبر بشناسد نمی‌تواند جامعه‌شناس را قادر به داوری ارزشها بداند.

۳۸- نگاه جامعه‌شناسی تفسیری نسبت به امور سیاسی و نظام‌های سیاسی چیست؟ جامعه‌شناسی تفسیری امور سیاسی را پدیده‌های معنادار و ارزشی می‌داند ولی صرفاً به توصیف ارزشها و نظام‌های سیاسی بسنده می‌کند و ملاک و معیاری برای ارزیابی علمی آنها ارائه نمی‌دهد.

۳۹- چرا جامعه‌شناسان انتقادی رویکردهای تبیینی و تفسیری را محافظه‌کار می‌داند؟ چون این جامعه‌شناسان معتقدند که رویکردهای تبیینی و تفسیری نه تنها هیچ راهکاری برای بهتر ساختن وضعیت موجود ندارند بلکه انسان‌ها را در برابر وضعیت موجود منفعل و مجبور می‌سازند و زندگی انسان را به بن بست می‌کشاند.

۴۰- دیدگاه جامعه‌شناسان انتقادی نسبت به داوری ارزشی چیست؟ جامعه‌شناسان انتقادی یافتن راهی برای داوری علمی درباره ارزش‌های اجتماعی به ویژه در عرصه قدرت و ضروری می‌دانند و دست شستن از این آرمان بزرگ را بن بست زندگی انسان معرفی می‌کنند.

۴۱- بن بست زندگی انسان از دیدگاه جامعه‌شناسان انتقادی چیست؟ دست شستن از آرمان بزرگ داوری علمی نسبت به ارزش‌های اجتماعی به ویژه در عرصه قدرت

۴۲- دست شستن از داوری علمی درباره ارزش‌های سیاسی و اجتماعی چه نتایجی به دنبال خواهد داشت؟ فرد نمی‌تواند انتخاب‌های صحیحی در عرصه سیاسی و اجتماعی داشته باشد و یا اینکه فرد با انفعال، مشارکت سیاسی و اجتماعی خود را از دست می‌دهد و نمی‌تواند به انتخاب‌های خود معنا بدهد.

آیا تاکنون پی‌برده‌اید که میان ابزارهای اعمال قدرت و منابع قدرت چه نوع همبستگی‌ای وجود دارد؟ جدول زیر را کامل کنید.

منابع یا عوامل قدرت	ابزار اعمال قدرت	مثال و نمونه	موارد نقض
شخصیت	تنبیهی	تنبیه بدنی	بی نتیجه ماندن تنبیه
مالکیت	تشویقی	اعطای جایزه	عدم پذیرش جایزه
سازمان	اقناعی	اطاعت سازمانی	نافرمانی سازمانی

پرسش‌ها و پاسخ‌های درس هفتم:

- ۱- انواع تفاوت میان افراد را توضیح دهید؟ ۱- برخی تفاوت‌ها تفاوت‌های اسمی نامیده می‌شوند و نمی‌توان افراد را بر اساس این تفاوت‌ها رتبه بندی کرد مثلاً سفیدپوست بودن رنگین پوست بودن، زن بودن مرد بودن به طور کلی جنسیت و نژاد را نمی‌توان بر یکدیگر برتری داد. و آنها نسبت به یکدیگر برتر یا دارای رتبه نیستند. ۲- برخی تفاوت‌ها تفاوت‌های رتبه ای نامیده می‌شوند مانند تفاوت در قطع هوش ثروت و تحصیلات. یعنی برخی افراد کمتر و برخی بیشتر از این ویژگی‌ها برخوردار هستند برای مثال افرادی که دارای قد و ضریب هوشی متفاوت هستند با هم برابرند یا افرادی که دارای ثروت و تحصیلات متفاوت هستند با هم برابرند. تفاوت‌ها را می‌توان به سه نوع تفاوت اسمی مانند تفاوت در رنگ پوست یا نابرابری‌های طبیعی مانند تفاوت در قد یا نابرابری‌های اجتماعی مانند تفاوت در تحصیل تقسیم کرد.
- ۲- انواع نابرابری‌ها را توضیح دهید. ۱- نابرابری‌های طبیعی مانند نابرابری افراد در قد و ضریب هوشی ۲- نابرابری‌های اجتماعی که در جامعه ایجاد می‌شوند مانند نابرابری در تحصیلات و ثروت. ۳- نظام آپارتاید چگونه نظامی است؟ در نظام آپارتاید تفکیک نژادی در اماکن عمومی، ایستگاه‌ها، ورزشگاه‌ها، بیمارستان‌ها، مدارس اجرا می‌شد. نژاد سفید را نسبت به سیاه پوستان بسیار برتر می‌دانستند.
- ۴- در طول تاریخ نابرابری‌های اجتماعی چگونه توجیه می‌شد؟ در طول تاریخ بسیاری از فرهنگ‌ها و جوامع تفاوت‌های اسمی و نابرابری‌های طبیعی را بهانه‌ای برای نابرابری‌های اجتماعی قرار داده‌اند مثلاً به دلیل تفاوت میان دو جنس یا نژاد‌های مختلف میان آنها نابرابری‌های اجتماعی ایجاد می‌کردند.
- ۵- در چه صورتی نابرابری‌های طبیعی مورد توجه جامعه شناسان قرار می‌گرفت؟ تفاوت‌های اسمی و نابرابری‌های طبیعی در صورتی که به نابرابری‌های اجتماعی منجر شوند مورد توجه جامعه شناسان قرار می‌گیرند.
- ۶- جامعه شناسان علت نابرابری‌های اجتماعی را چه می‌دانند؟ جامعه شناسان معتقدند علت نابرابری‌های اجتماعی این است که مزایای اجتماعی یعنی ثروت قدرت و دانش به صورت نابرابر میان افراد توزیع شده‌اند. از این رو برخی افراد در بالای سلسله مراتب اجتماعی قرار می‌گیرند و برخی افراد در پایین آن
- ۷- آیا وجود نابرابری‌های اجتماعی برای جامعه ضرورت دارد؟ یا اینکه برای برقراری عدالت اجتماعی باید با نابرابری اجتماعی مبارزه کنیم و همه افراد و گروه‌ها را برابر نماییم؟ برای پاسخ به این پرسش‌ها سه رویکرد وجود دارد. رویکرد اول معتقد است که نابرابری اجتماعی برای بقای جامعه ضرورت دارد و نابرابری اجتماعی از تفاوت‌های یا نابرابری‌های طبیعی برمیخیزد مثلاً کسی که

- زمین کشاورزی بیشتری دارد محصول بیشتری و ثروت بیشتری کسب می کند و از گذشته های دور تاکنون هیچ جامعه ای بدون قشربندی اجتماعی نبوده است و قشربندی پریده است که در همه زمانها و مکانها وجود داشته است و نابرابری اجتماعی عادلانه است. رویکرد دوم معتقد است که نابرابری های اجتماعی ناشی از تفاوت ها و نابرابری های طبیعی نیست بلکه نتیجه روابط سلطه جویانه میان انسان ها است و باید با آن مبارزه کرد عدالت اقتصادی را مهم می دانند و معتقدند که با توزیع برابر ثروت عدالت برقرار خواهد شد و مالکیت خصوصی ظالمانه است و باید مالکیت خصوصی حذف شود تا انگیزه رقابت از بین برود. رویکرد سوم طرفداران عدالت اجتماعی حسن که معتقدند رویکرد قبلی عادلانه نیست این رویکرد نه با رهاسازی مطلق موافق است و نه با کنترل مطلق.
- ۸- چرا دیدگاه جامعه شناسانی که نابرابری اجتماعی را امری ضروری می دانند (طرفداران قشربندی اجتماعی) صحیح نیست؟ (چه نقدی بر رویکرد اول وارد است): چون آنها این واقعیت را نادیده می گیرند که نابرابری های اجتماعی همیشه نتیجه نابرابری های طبیعی نیستند. در هر جامعه ای برخی از افراد در طبقه بالا و برخی دیگر در طبقه پایین متولد می شوند یعنی نقطه شروع رقابت میان افراد یکسان نیست مثلا کودکانی که در طبقه بالا متولد می شوند نسبت به کودکانی که در طبقه پایین متولد می شوند از امکانات آموزشی بهتری برخوردارند. و این نابرابری اجتماعی مقدمه نابرابری اجتماعی بعدی می شود نه یک تفاوت و نابرابری طبیعی.
- همچنین آن ها نقش انسان ها و جوامع در پدید آمدن نابرابری ها را نادیده می گیرند و تغییر در آن را امکان پذیر نمی دانند. رقابت زمانی صحیح است که نقطه شروع آن ها یکسان باشد نه اینکه از ابتدا آنها با یکدیگر متفاوت باشند.
- ۹- سه رویکردی که نابرابری های اجتماعی را توضیح می دهند به کدام مدل های سیاسی اجتماعی نزدیک هستند؟ رویکرد اول یا طرفداران قشربندی اجتماعی مدل لیبرالی . کسانی که مخالف نابرابری های اجتماعی و فرهنگی اجتماعی هستند مدل کمونیستی سوم رویکرد حوزه رقابت یا حوزه برابری و مدل عدالت اجتماعی است.
- ۱۰- چرا رویکرد دوم و نظر اندیشمندانی که مخالف قشربندی اجتماعی هستند صحیح نیست؟ زیرا در این نظریه افراد توانمند و کوشا به اندازه استحقاقی که دارند از مزایای اجتماعی برخوردار نمی شود. مخالفان قشربندی گمان می کنند اگر مالکیت خصوصی از بین برود دیگر طبقه پایین نخواهیم داشت و همگان شرایط یکسان خواهند داشت در این رویکرد انگیزه رقابت از بین می رود راه پیشرفت مادی مسدود می شود.
- ۱۱- ویژگی های رویکرد سوم یا طرفداران عدالت اجتماعی چیست؟ در رویکرد عادلانه مالکیت خصوصی لغو نمی شود اما جامعه وظیفه دارد و امکان رقابت را برای همگان فراهم کند و نقطه شروع رقابت را یکسان نماید و دولت وظیفه دارد که تمام نیازهای ضروری افراد را تامین کند البته به افراد نیز بر اساس توانایی ها و شایستگی های خود امکان رقابت بدهد طرفداران این رویکرد به

- دنبال برقراری عدالت اجتماعی هستند اما به بهانه عدالت اجتماعی و آزادی های افراد و امکان رقابت را از میان آنها از بین نمی برد.
- ۱۲- یکی از راه های کاهش نابرابری اجتماعی در کشور چیست؟ گرفتن مالیات بیشتر از اقشار برخوردار و پرداخت یارانه به اقشار کم برخوردار
- ۱۳- غلبه رویکرد تبیینی در جامعه شناسی موجب چه تاثیراتی شد؟ پاسخ: موجب شد که گزاره های انتقادی، تجویزی و داوری درباره ارزش ها غیرعلمی و خارج از علوم اجتماعی قلمداد شود و دانش و ارزش را از یکدیگر جدا و دارای دو قلمرو متقابل و متمایز بدانند و دانش را قلمرو تبیین و ارزش را قلمرو تفسیر معرفی کنند.
- ۱۴- چگونه رویکرد تبیینی به حاشیه رفت و راه بازگشت گزاره های انتقادی و تجویزی به علوم اجتماعی باز شد؟ پاسخ: باغلبه رویکرد تفسیری
- ۱۵- جامعه شناسی انتقادی دارای چه ویژگی هایی است پاسخ: ۱- دانشی است که از وضعیت موجود انتقاد می کند و می خواهد برای عبور از وضعیت موجود و رسیدن به وضع مطلوب راه حل بدهد. ۲- ارزش را از دانش جدا نمی داند تا بتوانند وضع مطلوب را بشناسند و برای رسیدن به آن راهکار بدهند. ۳- علاوه بر روشهای تجربی و تفسیری باید از روشهایی استفاده کرد تا بتوانیم ارزشها و هنجارهای موجود در جامعه را داوری کنیم. ۴- جامعه شناسی تفسیری و تبیینی را محافظه کارانه می داند. (زیرا این دو رویکرد نمی توانند درباره ارزش ها و هنجارهای اجتماعی داوری کنند و به ناچار به وضعیت موجود جامعه تن می دهند) ۵- برخی از پدیده های اجتماعی مانند تبعیض نژادی را صرفا توصیف و تبیین نمی کند بلکه تقبیح و نقد می کند و برخی پدیده ها مانند عدالت اجتماعی را تحسین می کند و برای گسترش آن راه حل هایی تجویز می کند. ۶- معتقد است نباید اراده فرد یا گروهی برفرد یا گروه دیگر تحمیل و ایجاد سلطه شود.
- ۱۶- مهم ترین هدف جامعه شناسی انتقادی چیست؟ نقد وضعیت موجود جهان اجتماعی و تجویز راه حل هایی برای رسیدن به یک وضعیت بهتر است.
- ۱۷- چه عاملی موجب کشیده شدن جامعه شناسی به داوری ارزش ها و انتقاد از آن ها می شود؟ پاسخ: فاصله بین وضع موجود و وضع مطلوب جهان اجتماعی
- ۱۸- تا چه زمانی پیامدهای اجتماعی وجود دارند؟ تا زمانی که افراد آن جامعه با یکدیگر مشارکت اجتماعی دارند.
- ۱۹- جامعه شناسان انتقادی برای داوری و انتقاد به چه چیزهایی نیاز دارند؟ به معیارهای علمی نیاز دارند تا بر اساس آن معیارها وضعیت موجود را ارزیابی کنند تصویری از وضعیت مطلوب ترسیم نمایند و راه عبور از وضعیت موجود به سوی وضعیت مطلوب را پیشنهاد دهند.
- ۲۰- جامعه شناسان انتقادی برای اینکه بتوانند داوری ارزشی کنند و مانند جامعه شناسان پوزیتیویست و تفهمی دچار ناتوانی نشوند چگونه اقدام می کنند؟ جان شناسان انتقادی علم را به

معنای حسی و تجربی آن محدود نمی کنند و سعی دارند از محدودیت های علمی و تجربی رها شود تا بتوانند معیارهایی برای جستجو و داوری ارزشی پیدا کنند.

۲۱- جامعه شناسان تبیینی و جامعه شناسان تفسیری هر یک به کدام یک از وجوه زندگی اجتماعی انسان توجه داشتند؟ جامعه شناسان تبیینی بیشتر به ساختارهای جهان اجتماعی توجه داشتند و نظم اجتماعی را مهم می دانستند. جامعه شناسان تفسیری بیشتر به الزام ها و پیامدهای جهان اجتماعی و تاثیر پیامدهای کنش های اجتماعی را بر زندگی اجتماعی انسان ها توجه داشتند.

۲۲- جامعه شناسان انتقادی در خصوص جهان اجتماعی چه تفاوت هایی با دیدگاه تبیینی و جامعه شناسان تفسیری داشت؟ جامعه شناسان انتقادی معتقدند جهان اجتماعی و ساختارهای آنکه به دست خود انسان ها ایجاد شده اند انسان ها را گاهی زیر سلطه خود در می آورند بی توجهی به ساختارهای اجتماعی و نادیده گرفتن آنها به معنای چشم پوشی از آثار و پیامدهای مخرب آنهاست زیرا انتقاد از ساختارهای اجتماعی و در نتیجه کنترل آثار مخرب آن ها از دست می رود.

۲۳- نظر جامعه شناسی انتقادی نسبت به ساختارهای اجتماعی چیست؟ جامعه شناسان انتقادی بر ضرورت انتقاد علمی از ساختارهای سرکوبگر تاکید دارند تا از سلطه ساختارهای اجتماعی بر انسان ها پیشگیری شود همچنین زمینه شکل گیری ساختارهای اجتماعی انسانی تر و اخلاقی در فراهم آید.

۲۴- شباهت جامعه شناسی انتقادی با جامعه شناسی تفسیری چیست؟ پاسخ: تمام معانی و ارزش ها ساخته و پرداخته اراده های افراد، گروه ها و فرهنگ هاست و هیچ کدام نسبت به دیگری برتری ندارند و نمی توان فضیلت و حقیقتی را کشف کرد تا بر مبنای آن به داوری ارزش ها پرداخت.

۲۵- چرا جامعه شناسی انتقادی ظرفیت انتقاد از تمامی کنش های ناپسند فردی و اجتماعی را ندارد؟ پاسخ: چون جامعه شناسی انتقادی ارزش ها را ساخته و پرداخته انسان می داند و مبنایی بر اساس حقیقت و فضیلت ندارد تا ارزش ها را نقد و داوری کند و معتقد است نباید ارزش های یک منطقه بر ارزش های منطقه دیگر سلطه یابد و عدالت صرفا نقد سلطه گری یک فرهنگ بر دیگر فرهنگ هاست. (جامعه شناسی انتقادی با نسبی گرایی ارزشی، از ارزش های حقیقی ثابت و فرا انسانی محروم است و نمی تواند به داوری و تحلیل همه کنش های انسانی بپردازد).

۲۶- چرا جامعه شناسی انتقادی با سلطه و سرکوب ارزش ها و فرهنگ ها مخالف است؟ پاسخ: چون به نسبی گرایی ارزش ها اعتقاد دارد. (ارزش ها ساخته و پرداخته انسان ها هستند و هیچ کدام بر دیگری ارجحیت ندارند).

۲۷- از نظر کسانی که قشر بندی اجتماعی را جهانی و ضروری می دانند، آیا همه نقش های اجتماعی دارای تاثیر یکسانی هستند؟ پاسخ: خیر برخی از نقش ها نسبت به دیگر نقش ها مهم

ترند یا کم زحمت ترند. نقش های متفاوت به استعداد های متفاوتی نیاز دارند. هر چه نقش پر زحمت تر و پر مسئولیت تر باشد پاداش های بیشتری را باید دریافت کرد.

- ۲۸- چه انتقادی بر نظریه جامعه شناسانی که قشر بندی اجتماعی راجهانی و ضروری می دانند وارد است؟ پاسخ: ۱- جایگاه ممتاز افراد برخوردار از مزایا را حفظ می کند. ۲- نابرابری اجتماعی در جامعه را حفظ می کند. ۳- ملاک اهمیت نقش ها نسبت به یکدیگر صحیح نیست، آیا واقعا نقش یک پرستار کم اهمیت تر از نقش یک بازیگر سینما است؟ ۴- امکانات آموزشی برای کسب نقش های مهم به صورت یکسان در اختیار افراد نیست. ۵- گاهی افراد برای ایفای نقش های مهم به درآمد بیشتر یا قدرت بیشتر فکر نمی کنند و به خاطر خدمت این نقش رامی پذیرند.

پرسش ها و پاسخ های درس هشتم جامعه شناسی ۳

- ۱- منظور از هویت فردی و هویت اجتماعی چیست؟ ویژگی هایی که من را از دیگران متفاوت می کند هویت فردی است. مثلا ویژگی های جسمانی و روانی و اخلاقی. تفاوت هایی که بین گروه اجتماعی ما و سایر گروه های اجتماعی وجود دارد هویت اجتماعی ما را شکل می دهد مثلا ایرانی بودن مسلمان بودن دانش آموز بودن ،
- ۲- نام جمهوری اسلامی در شناسنامه های ما ایرانی ها بیان کننده چیست؟ بیان کننده حاکمیت اراده مردم بر اساس آرمانها و ارزشهای اسلامی است
- ۳- ذکر جمله "شناسنامه سند هویت شماست و از آن نگهداری کنید" در شناسنامه ها نشان دهنده چیست؟ نشان می دهد دولت هویت فرد ایرانیان و حقوق و مسئولیت آنها را به رسمیت می شناسد.
- ۴- جمله نوشته شده در شناسنامه " هر گونه تغییر و تحریف در شناسنامه جرم است و تعقیب قانونی دارد" چیست؟ یعنی نمی توان خودسرانه و به دلخواه خویش در این سند هویت دست برد و آن را تغییر داد.
- ۵- عکس در شناسنامه دارای چه مفهوم و معانی می باشد؟ هویت جنسی خانوادگی سنی نژادی و فرهنگی فرد را آشکار می کند.
- ۶- شناسنامه کدام یک از ابعاد هویت ما را آشکار می کند؟ جنسیت، سن، نژاد، فرهنگ، محل تولد زمان تولد
- ۷- دولت ملت ها چگونه شکل یافته و هویت پیدا کردند؟ با ظهور جهان متحد دولت های شکل گرفتند که دیگر خود را به هویت دینی مسیحی نمی شناختند و هویت خود را با تاریخ و جغرافیا قومیت و نژاد شان تعریف می کردند و دارای ملی گرایی و وطن دوستی (ناسیونالیسم) بودند.
- ۸- مدیریت رایج سیاست گذاری هویتی در دوران مدرن را نام برده و آن را توضیح دهید؟ مدل هویتی همانند سازی این مدل در دولت ملت های جدید شکل یافته به وجود آمدند زیرا این جوامع دارای تنوع قومی نژادی زبانی و مذهبی بودن و می باید در کنار هم زندگی می کردند و دولت ها مجبور

- بودند که آنها را همانند سازی کنند. یعنی پذیرش ارزش ها و سبک زندگی یک گروه توسط سایر گروه‌های جامعه به گونه ای که همه گروه ها یکسان شود. همانند سازی سیاستی بود که دولت ها برای از بین بردن تفاوت های خوبی طی گروه‌های مختلف و یکسان سازی آنها در پیش گرفتند.
- ۹- دولت ملت ها چگونه شکل یافته و هویت پیدا کردند؟ با ظهور جهان متجدد دولت های شکل گرفتند که دیگر خود را به هویت دینی مسیحی نمی‌شناختند و هویت خود را با تاریخ و جغرافیا
- ۱۰- تعدادی از روشهای خشونت آمیز همانندسازی را نام ببرید نسل کشی جابجایی اجباری کنترل جمعیت جداسازی و فشارهای سخت اجتماعی
- ۱۱- در دوران پسا مدرن چگونه با موضوع هویت ملی روبه رو شدند؟ در دوران پسا مدرن همه آنچه در دوران مدل پدید آمده بود از جمله سیاست همانند سازی هویت مورد نقد قرار گرفت و به جای آن هویت‌های خرد محلی و فردی مورد تاکید و توجه قرار گرفتند. حتی بی ثباتی و تغییرات مداوم هویت‌ها مطلوب دانسته شد و هویت ملی و وحدت و ثبات و استقرار همراه با آن نامطلوب نداشته شد.
- ۱۲- چرا سیاست هویت در دوران پسا مدرن به جعبه پاندورا تعبیر شده است؟ یعنی با به وجود آمدن سیاست هویت و تاکید بر هویت های خاص و محلی انواع پدیده‌های منفی در جامعه پراکنده و گسترش می یابد
- ۱۳- ویژگی های هویتی اواخر قرن بیستم (پسامدرن) چگونه است؟ هویت از منظر گروه های اجتماعی مختلف و توسط آنها، تعریف می شود. در این دوره افراد مسایل سیاسی اقتصادی و اجتماعی را بر اساس علاقه های فرهنگی و هویت خود را پیگیری می نماید و علاوه بر ثروت و قدرت هویت و دانش نیز کانون نزاع و کشمکش می شود سیاست هویت ایجاد می‌شود و تنازع و درگیری ها افزایش می یابد. جهانی شکل می‌گیرد که در آن فرهنگ ها نمیتوانند خالص و ثابت باشند و بسیاری از جوامع و گروه‌ها به دفاع از خود بر می‌خیزند و با ساختن هویتی خاص برای خود یا بازگشت به هویت واقعی خویش در برابر هویتی که فرایند جهانی شدن به آنها تحمیل می کند مقاومت می کنند
- ۱۴- جهانی شدن یا به عبارتی جهان بدون مرز با توسعه ارتباطات چه تاثیراتی در سطح جهانی داشته است؟ فرهنگ ها دیگر کاملا خالص و ثابت نیستند و هویت ها به شدت دستخوش تغییر می شوند و برخی از جوامع در برابر فرایند جهانی شدن مقاومت می‌کنند مانند جنبش های سبک زندگی، زنان آفریقای آمریکایی ها آسیایی تبارها اقلیت های قومی مذهبی جنبه های زیست محیطی نمونه‌هایی از این اعتراض ها و مقاومت ها هستند.
- ۱۵- مدل هویتی تکثرگرا چیست و در چه دوره ای به وجود آمده است؟ در مدل تکثرگرا تفاوت‌های موجود میان گروه های قومی و زبانی حفظ و حتی تشدید می‌شود. این مدل مخصوص

دوره پسا مدرن است در این الگو همچنان وجود یک ساختار مشترک سیاسی و اقتصادی ضروری دانسته می شود که گروه های مختلف را به یکدیگر پیوند می دهد.

۱۶- سیاست هویت یا مدل تکثرگرا چگونه چهره ی خود را نشان می دهد؟ یا به صورت افراطی بر تفاوت ها و گوناگونی ها تاکید می کند و سبب چندپارگی سیاسی و فرهنگی در جوامع می شود یا گروه های به حاشیه رانده را به رسمیت می شناسد و از آنها حمایت می کند.

۱۷- دولت ملت ها چگونه شکل یافته و هویت پیدا کردند؟ با ظهور جهان متجدد دولت های شکل گرفتند که دیگر خود را به هویت دینی مسیحی نمی شناختند و هویت خود را با تاریخ و جغرافیا قومیت و نژاد شان تعریف می کردند و دارای ملی گرایی و وطن دوستی (ناسیونالیسم) بودند.

۱۸- تعدادی از روشهای خشونت آمیز همانندسازی را نام ببرید نسل کشی جابجایی اجباری کنترل جمعیت جداسازی و فشارهای سخت اجتماعی

۱۹- در دوران پسا مدرن چگونه با موضوع هویت ملی روبه رو شدند؟ در دوران پسا مدرن همه آنچه در دوران مدل پدید آمده بود از جمله سیاست همانند سازی هویت مورد نقد قرار گرفت و به جای آن هویت های خرد محلی و فردی مورد تاکید و توجه قرار گرفتند. حتی بی ثباتی و تغییرات مداوم هویت ها مطلوب دانسته شد و هویت ملی و وحدت و ثبات و استقرار همراه با آن نامطلوب نداشته شد.

۲۰- چرا سیاست هویت در دوران پسا مدل به جعبه پاندورا تعبیر شده است؟ یعنی با به وجود آمدن سیاست هویت و تاکید بر هویت های خاص و محلی انواع پدیده های منفی در جامعه پراکنده و گسترش می یابد

۲۱- ویژگی های هویتی اواخر قرن بیستم (پسامدرن) چگونه است؟ در این دوره افراد مسایل سیاسی اقتصادی و اجتماعی را بر اساس علاقه های فرهنگی و هویت خود را پیگیری می نماید و علاوه بر ثروت و قدرت هویت و دانش نیز کانون نزاع و کشمکش می شود سیاست هویت ایجاد می شود و تنازع و درگیری ها افزایش می یابد. جهانی شکل می گیرد که در آن فرهنگ ها نمیتوانند خالص و ثابت باشند و بسیاری از جوامع و گروه ها به دفاع از خود بر می خیزند و با ساختن هویتی خاص برای خود یا بازگشت به هویت واقعی هیچ در برابر هویتی که فرایند جهانی شدن به آنها تحمیل می کند مقاومت می کنند

۲۲- سه الگوی هویتی را نام ببرید؟ مدل همانند سازی مدل تکثرگرا مدل شناخت متقابل هویت ها یا الگوی تعارف

۲۳- الگوی تعارف چیست؟ تعارف به معنی شناخت متقابل است الگوی تعارف در مقابل الگوی تنازع قرار دارد و همان الگوی است که قرآن ارائه می کند که می فرماید شما را به تیره ها و قبیله های قرار دادیم تا یکدیگر را بهتر بشناسید. و این ویژگی ها ملاک برتر دانستن خود نسبت به

دیگری نیست و بهترین معیار تقوا و بزرگواری. از نظر قرآن تکثر و تنوع زبانی و نژادی و قومی مانع وحدت و همدلی نیست. رشد و شکوفایی جهان اسلام از قرن سوم و چهارم هجری نیز به دلیل پیروی از این الگو است.

۲۴- دلیل رشد و شکوفایی جهان اسلام از قرن سوم و چهارم هجری چیست؟ پیروی از الگوی تعارف و شناخت متقابل هویت‌ها مثلاً برای جهان اسلام به هیچ وجه نگران‌کننده نبود که بزرگترین دانشمند صرف و نحو زبان عربی یک ایرانی به نام سیبویه باشد یا مهم‌ترین حاکم‌های جهان اسلام فارابی و ابن سینا باشند.

۲۵- یکی از راه‌های ایجاد آشتی و صفا و اعتقاد دوستی در میان گروه‌ها و ملت‌ها در سطح جهانی چیست؟ شناخت متقابل هویت‌ها و الگوی تعارف

۲۶- چرا جامعه‌شناسی انتقادی نمی‌خواهد ملاک داوری ارزشی بیرون از دایره علم صورت گیرد؟ پاسخ: زیرا در آن صورت سرنوشت ارزش‌ها به مناسبات قدرت و ثروت سپرده می‌شود و همواره ارزش‌های غالب در زندگی اجتماعی، ارزش‌های ثروت‌مندان و قدرتمندان خواهد بود.

۲۷- رویکرد انتقادی چه نقشی برای علوم اجتماعی قایل است؟ پاسخ: علوم اجتماعی رادارای ظرفیت افشاگری و رهایی بخشی از سلطه در مناسبات انسانی می‌داند. علوم اجتماعی می‌تواند روابط و مناسبات میان افراد، گروه‌ها و فرهنگ‌ها را نقد کند.

۲۸- چرا از درون رویکرد تفسیری، جریان‌ی، رهایی بخشی انسان از سلطه مناسبات را بیرون از علم جستجو می‌کنند؟ پاسخ: چون معتقدند خود علم با درست و غلط دانستن (خوب و بد کردن امور) سلطه‌گری می‌کنند. خوب رابه معنای خوب بودن برخی افراد و بد را بد بودن برخی دیگر از افراد قلمداد می‌کنند و علم روشنایی بخش راه انسان نیست. دانش جهان شمول همانند قدرت و ثروت ابزاری برای سرکوب شده است.

۲۹- چرا عده‌ای معتقدند علم سلطه‌گراست؟ پاسخ: خوب رابه معنای خوب بودن برخی افراد و بد را بد بودن برخی دیگر از افراد قلمداد می‌کنند و علم روشنایی بخش راه انسان نیست و دانش جهان شمول همانند قدرت و ثروت ابزاری برای سرکوب شده است.

۳۰- پیدایش نظریه‌های فمینیستی معاصر، نظریه آفریقایی تبارها و نظریه آمریکایی بومی و... نتیجه کدام درخواست و رویکرد است؟ پاسخ: هر نظریه‌ای درون فرهنگ و تاریخ خود تولید می‌شود و هر فرهنگ و هویتی می‌تواند نظریه‌های متناسب با خود را تولید کند. هر گروه و فرهنگ و جامعه می‌خواهد از چشم خودش به خود نگاه کند نه از چشم دیگران و زمینه فرهنگی آنها (که غریبه هستند). (نوعی نسبی‌گرایی فرهنگی و سیاست هویت است). این گروه معتقدند علوم اجتماعی تا کنون دانشی جهان‌شمول نبوده است بلکه روایت مردان سفیدپوست اروپایی است.

۳۱- از نظر کتاب، تاکید بر تنوع و تکثر هویت‌ها و اصلت بخشیدن به تمام فرهنگ‌ها چه ایرادی دارد؟ پاسخ: در صورتی که دانش تماماً محصول شرایط اجتماعی و فرهنگی متفاوت و متکثر باشد

نمی توان میان شناخت های مختلف داوری کرد و شناخت صحیح را تشخیص داد و امکان شناخت واقعی راز انسان می گیرد و اساس دانش انکار می شود.

-۳۲

با تکمیل جدول زیر، سه نوع جامعه شناسی پوزیتیویستی، تفهیمی - تفسیری و انتقادی را مقایسه کنید.

جامعه شناسی انتقادی	جامعه شناسی تفهیمی - تفسیری	جامعه شناسی پوزیتیویستی	نوع معیار
داوری ارزش ها	فهم معانی کنش ها ،	واقعیات و پدیده های اجتماعی	چه چیزی را مطالعه می کند؟ (موضوع)
حس و تجربه، عقل انتقادی	حس و تجربه و عقل (درون فهمی)	حس و تجربه	چگونه مطالعه می کند؟ (روش)
رسیدن به وضع مطلوب از وضع موجود	پیش بینی و کنترل پدیده ها و حفظ وضع موجود	پیش بینی و کنترل پدیده ها و حفظ وضع موجود	چه هدفی را دنبال می کند؟ (هدف)

(پوزیتیویستی همان تبیینی است.)

پرسش ها و پاسخ های درس نهم جامعه شناسی ۳

۱- جایگاه علم در اسلام چگونه است در اسلام علم از مهمترین ارزش هاست از علم به عنوان هدف آفرینش یاد شده است علت برتری انسان بر فرشتگان است انسان به سبب علم خلیفه خداوند در زمین شده است قرآن کریم کتاب علم است پیامبران برای تعلیم و تربیت آدمی آن مربوط شده اند.

۲- در اسلام آموختن کدام علوم من شده است؟ سحر و جادو

۳- علم نافع از نظر اسلام چیست؟ علم نافع علمی است که ما را به اهداف و نزدیک کند حرکت ما را آسان کند ما را پیش ببرد در ما روحیه حرکت ایجاد کند ما را شکوفا کند و ظرفیت های ما را به فعلیت برساند علم نافع علمی که به کار کشور بیاید و برای حل مشکلات کشور مفید باشد.

۴- انواع علوم نافع را بنویسید؟ علوم ابزاری که نیازهای روزمره جامعه اسلامی را برطرف می کنند مانند علم پزشکی و علوم فنی مهندسی علوم پایه

۵- ۲- علمی که درباره چگونگی استفاده از علوم ابزاری و اهداف ارزش ها و آرمان های انسان صحبت می کنند ۳- علوم که درباره حقیقت انسان و آغاز و انجام آن سخن می گویند ۴- علم به جامعه و تاریخ

- ۶- علوم اجتماعی در قرآن چگونه است؟ قرآن در موارد متعددی به توصیف و تبیین زندگی اجتماعی انسان ها می پردازد. به نقد و ارزیابی جوامع و فرهنگهای بشری می پردازد. جامعه آرمانی مدنظر خود را ترسیم می کند. سنت های الهی یا قوانین حاکم بر تداوم و تغییر در جوامع و مکان های مختلف را بیان می کند.
- ۷- جامعه آرمانی قرآن چه جامعه ای است جامعه ای است که در آن به عدالت و قسط رفتار می شود فرهنگ حق دارد و در آن به کسی ظلم می شود و در برابر ظلم به دیگران مقاومت می شود.
- ۸- نقش پیامبران در جامعه در دیدگاه قرآن کریم چیست؟ پیامبران برای ساختن جامعه بر اساس عدالت و قسط مبعوث شدند.
- ۹- علم مدنی در دیدگاه فارابی چیست فارابی علم اجتماعی را زیرمجموعه علوم انسانی می دانسته است.
- ۱۰- فارابی جوامع را با چه ملاک ها و معیارهای تقسیم بندی می کند؟
- ۱۱- بر اساس نوع علم اندیشه فرهنگ و رفتاری که جوامع دارند.
- ۱۲- انواع جامعه در دیدگاه فارابی را توضیح دهید. مدینه جاهله یعنی جوامعی که از علوم عقلی بی بهره اند. در این جوامع علم ابزاری می تواند وجود داشته باشد اما علمی که از ارزش ها و آرمان ها و حقیقت زندگی سخن بگوید وجود ندارد. مدینه فاضله جامعه است که بر محور علم سازمان یافته است و جامعه آرمانی است. این در مدینه فاضله به علم تجربی محدود نمی شود و علوم وحیانی و عقلانی را نیز در بر می گیرد. مدینه فاضله و مدینه ضاله جوامع هستند که در نتیجه انحراف از مدینه فاضله ۶ گرفته اند. مدینه فاسقی جامعه است که در اثر انحراف عملی از مدینه فاضله به وجود آمده است در مدینه فاسقی با آنکه مردم علوم وحیانی و احرار نمی شناسند اما به آن عمل نمی کنند. جامعه ضاله جامعه است که در اثر انحراف نظری از مدینه فاضله شکل می گیرد در مدینه صالح نظرات علمی پذیرفته شده در مدینه فاضله هم تعریف می گردد و آرمان ها و ارزش ها و امور غیر عقلانی آرمان ها و ارزش های اخلاقی معرفی می شوند.
- ۱۳- چرا علم مدنی فارابی از همه ظرفیت های علوم اجتماعی برخوردار است؟ ۱- به توصیف و فهم کنش ها و ساختارهای جوامع می پردازد. ۲- به تبیین و علت یابی واقعیت های اجتماعی و تحولات آنها می پردازد. ۳- نسبت به انجمن ها ارزش ها و آرمان های جوامع مختلف داوری ارزشی دارد. ۴- از نحوه رفتار و سبک زندگی کنشگران و بایدها و نبایدهای زندگی صحبت می کند.
- ۱۴- دو متفکر اجتماعی اسلامی و آثار آنها را نام ببرید. ابوعلی مسکویه مولف کتاب تجارب الامم. ابوریحان بیرونی نویسنده کتاب تحقیق ماللهند

- ۱۵- ابن خلدون کیست و چه دیدگاه هایی داشت؟ یک اندیشمند اجتماعی مسلمان که با تاثیر پذیری از قرآن به دنبال شناخت سنت های الهی در جامعه بود او در مطالعات خود به روش عقلی توجه چندانی نداشت و بیشتر از روش حسی و تجربی استفاده می کرد. عصبیت را به عنوان عامل شکل گیری جوامع نامی برد. علم اجتماعی را علم عمران می نامید.
- ۱۶- انواع عقل را توضیح دهید. ۱- عقل ابزاری یا تجربی که به وسیله آن پدیده های طبیعی و مادی مورد بررسی قرار می گیرند این عقل حسی است. از عقل ابزاری برای پیش بینی و کنترل پدیده ها استفاده می شود. ۲- عقل تفسیری که به وسیله آن پدیده های معنا دار مانند کنش اجتماعی فهمیده می شوند و تفسیر می شوند. از عقل تفسیری برای انسجام بخشیدن به زندگی اجتماعی استفاده می شود. ۳- عقل انتقادی عقل است که برای داوری نسبت به مناسبت ها و ارتباطات اجتماعی به کار می رود مانند عدالت آزادی و آزادی که بین افراد وجود دارد.
- ۱۷- نمونه هایی از عقل ابزاری، عقل تفسیری، عقل انتقادی بیان کنید. پاسخ: باکسب نمره بیشتر موفقیت تحصیلی بیشتری پیدا می کنم. (عقل ابزاری). فهم علوم می تواند زندگی ام را زیباتر و با معنا تر سازد، نه صرفا کسب نمره (عقل تفسیری) از طریق کسب نمره و فهم علوم مانع سلطه گری در جامعه می شوم تا همه زندگی زیبا و با معنایی داشته باشند.

پرسش ها و پاسخ های درس دهم جامعه شناسی ۳

- ۱- کدام جهان اجتماعی زنده است جهان اجتماعی که آگاهی همراه با عمل و عمل توأم گاهی دارد.
- ۲- به نظر نویسنده کتاب یکی از مهمترین شاخه های علوم اجتماعی مسلمانان چه نام دارد؟ علم فقه
- ۳- علم فقه چیست فکر مسائل اجتماعی را توصیف و تبیین می کند اما درباره چگونگی رفتار اجتماعی مسلمانان و جامعه اسلامی احکام و قوانین را مطرح می کند.
- ۴- جامعه اسلامی از فقه چه استفاده هایی می کند؟ ۱- جامعه اسلامی رفتارها و هنجارهای اجتماعی را ارزیابی و نقد می کنند و درباره آن داوری می کنند. ۲- ویژگی های جامعه مطلوب و آرمانی را مشخص می کند راه های برون رفت از وضعیت موجود به وضعیت مطلوب را تجویز می کند. ۳- با به رسمیت شناختن تفاوت های مختلف قومی نژادی زبانی سعی می کند که امت اسلامی را شکل دهد. ۴- موجب مدارای اجتماعی مسلمانان با همه مردم دنیا می شود.

۵- فقه شیعه چه جامعه ای را مطلوب می داند؟ جامعه ای که دارای دو ویژگی است ۱- روابط و ساختارهای آن با مشارکت و همراهی مردم عادلانه باشد ۲- حاکم و کارگزاران جامعه نیز عالم به عدالت و عمل کننده به آن باشند یعنی عالم و عادل باشند.

۶- دو نظریه فقهی که موجب دو انقلاب اجتماعی در یک قرن اخیر ایران شده است را توضیح دهید؟ ۱- میرزای نائینی در آغاز قرن بیستم و در شرایط آن روز جامعه خود معتقد بود که ما نمی توانیم ویژگی دوم جامعه مطلوب یعنی تغییر نظام پادشاهی را به وجود آوریم ولی می توانیم ویژگی اول را در جامعه محقق کنیم تا مردم از طریق مجلس سازمانها ساختارهای اجتماعی را به گونه ای عادلانه شکل دهند. بنابراین انقلاب مشروطه را به وجود آوردند و ویژگی اول نظام اسلامی محقق شد. ۲- امام خمینی در ادامه تلاش و مبارزه برای تشکیل جامعه مطلوب به این نتیجه رسید که مردم ایران می توانند با مشارکت و حضور فعال خود جامعه ایجاد کند که هر دو ویژگی را داشته باشد یعنی نظام سیاسی تغییر کند و مردم نیز در نظام سیاسی مشارکت داشته باشند. مجلس شورای اسلامی با مشارکت نمایندگان مردم شرط اول را به وجود می آورد مثل خبرگان نیز وظیفه دارد که شرط دوم را به وجود آورد. یعنی رهبر جامعه را بر اساس معیارهای اسلامی شناسایی و معرفی کند و بر عملکرد و نظارت نماید.

۷- علوم اجتماعی جهان اسلام در مقایسه با علوم اجتماعی جهان متجدد دارای چه ویژگی هایی است؟ ۱- علوم اجتماعی جهان اسلام متناسب با معنای علم در اسلام است. ۲- شناخت در علوم اجتماعی محدود به شناخت تجربی نمی شود بلکه از علوم وحیانی و عقلانی نیز استفاده می کند ۳- عقلانیت مورد استفاده در جهان اسلام داده های حسی و تجربی را مورد ارزیابی قرار می دهد. ۴- عقلانیت در جهان اسلام مستقل از عمل کنندگان به آن ارزیابی می شود ۵- علم اجتماعی جهان اسلام به دنبال وضعیت مطلوب و آرمانی سازمان را شناسایی می کند.

۸- کارکردهای علوم اجتماعی در جهان اسلام چیست؟ ۱- قدرت فهم و تفسیر و توضیح پدیده های اجتماعی ۲- توان تبیین و شناخت علل شکل گیری و به وجود آمدن پدیده های اجتماعی ۳- درباره ارزشها هنجارها و آرمانها داوری می کند ۴- جامعه آرمانی را معرفی می کند ۵- وضعیت مطلوب و راههای برون رفت از وضعیت موجود را نشان می دهد.

۹- عقل عام، عقل خاص و انواع عقل خاص را توضیح دهید. پاسخ: هر نوع تلاش ذهنی انسان عقل عام است. تلاش ذهنی انسان برای کشف حقایق وقواعد جهان عقل خاص است. انواع عقل خاص: ۱- عقل نظری: بررسی قواعد واقعیت هایی که مستقل از اراده و آگاهی انسان است. مانند فلسفه، ریاضیات، علوم طبیعی، مثلا جاذبه زمین اشیا را به پایین می کشد. ۲- عقل عملی: بررسی قواعد واقعیت هایی که محصول آگاهی و اراده انسان است. مانند علوم

انسانی وعلوم اجتماعی ،مثلا توسعه فرهنگی زیر بنای توسعه اجتماعی و توسعه اقتصادی است.

پیروز وشاد کام باشید. حمیدرحیمی سرگروه جامعه شناسی استان اصفهان. آبان ماه ۱۴۰۱